

FIGYELŐ

A DEMAGÓG POLITIKA PÁRIZSBAN

A HAZÁTLANOK hazája Párizs. Az „embersűrűs, gigászi vadon“-ban Autochton a szabadság: mindenkit befogad, megvéd, elrejt. Akik otthonukat akár elkeseredve és jószántukból, akár kényszerőségből vagy büntetésképpen elhagyták, új hazát Párizsban találnak; akiknek nem parancs többé hazájuk törvénye, azok a francia forradalom dogmaként tisztelt elveihez, a Declaration des droits de l'homme et du citoyen-hez menekülnek. És a száműzöttek karához csatlakoznak azok a francia politikusok is, akiknek törekvéseit nem koronázta siker, akiknek ideáik már összeomlottak, vagy még meg sem valósultak.

Mindezek elkeseredetten küzdenek a konszolidált államrendek Herkuleserejével. Ha elbuknak, ha vereséget szenvednek, azonnal Párizsban teremnek. Párizs azért a legcsodálatosabb és legkedveltebb városa a világnak, mert mindenkinek megad valamit abból, amire vágyik. Így a politikai hajótörötteknek elsősorban hallgatóságot, zsúfolt termeket ad; bármily elveket valljanak is, Párizsban mindig lesz szépszámú hallgatóságuk. A tömegeből pedig taps zúg a szónokok felé és akik az élet realitásában gyengének találtak és elbuktak, itt Párizsban még álmodhatnak az erőről és a győzelemről.

Ez a helyzet a pszichikai alapja annak, hogy Párizs a világ Fóruma lett, ahol megbeszéljük és megvitatjuk minden ország ügyét-baját. Megkíséreljük röviden vázolni azokat a politikai törekvéseket, amelyek Párizsban a demagógia eszközeivel igyekeznek érvényesülni és szállnak síkra a francia közvélemény megnyeréséért.

De ezt megelőzőleg jellemeznünk kell a politikai demagógia párizsi színjátékának másik szereplőjét: a tömeget. Lényeges különbséget mutat ez a tömeg a szerint, hogy a háború előtti korosztály, vagy a háborús nemzedék képezi-e zömét. Az öregebbek tradícióként látogatják a gyűléseket és szinte kötelességszerűen gyakorolják azt a jogukat, hogy politizálnak. Nem annyira az elvek, mint inkább a szónoklatok lelkesítik őket. Még a legjobban az örök béke varázsszava hat rájuk, de már a gyűlések végeztével kispolgári nyugalommal térnek haza és valószínűleg elégedetten állapítják meg magukról, hogy mégis csak méltó unokái a jakobinusoknak, mert íme politizálnak. Velük szemben az újabb nemzedék csupa tűz, harcikedv, szervezkedési vágy és forradalmi készség. A szélsőséges elvek mániákusai, de lovagoknak tartják magukat, valójában pedig mohamedán ambíciók fűtik őket: erővel akarnak meggyőzni mindenkit. A békét csak a nemzetek közt kívánják, de a társadalomban harcot és diadalt akarnak. Az ellenpárt üléseire fustbombákkal vonulnak fel, de minden ellenfelükkel szövetkeznek a gyűlölt rendőrség ellen. A politizáló tömegeknek ez a kettőssége sokszor vidám meglepetésekkel szolgál: a fiatalok ellenpártja kiszorítja az öregebbeket, leteszi az elnököt és a helyszínen ellengyűlést rendez. A provokáció valóságos művészeté fejlődik és néha több a közbeszólás, mint a beszéd.

Ha ezek után futólag végigkísérjük a politikai gyűléseket, ezeknek három főcsoportját látjuk: 1. az elsőbe tartoznak azok, amelyeken francia bel-

politikai törekvések küzdenek a mai francia államrend ellen (royalisták, kommunisták), 2. külpolitikai ülések, amelyeknek tárgya rendszerint a Nemzetek Szövetségének működése és a leszerelési kérdés és 3. végül igen érdekesek a külföldi országok belügyeit és politikáját ismertető és kritizáló gyűlések.

A francia royalisták, a „Jeunesse de L'Action Française“ vezére, lapjuk főszerkesztője, M. Charles Maurras. Amióta az Egyház kimondta róluk elítélő szavát, számuk igen megcsappant, de viszont akik magukra vették a kiközösítés súlyát és megmaradtak, természetesen a legvadabbak és a legelszántabbak. Gyakori gyűléseiken komoly és erősen tudományos színezetű előadásokat hallunk. Machiavelli és Nietzsche nevét állandóan az ajkukon hordják: bizonyítják, hogy Ők mások, jobbak, tökéletesebbek. A nemzeti dicsőséget csak a királyság fényében bírják elképzelni és örömmel mutatják ki a köztársaság politikai és gazdasági életének erkölcstelenségét. Gyűléseiken hosszú percekig kiáltják taktusra jelszavukat: „Vive le roi!“ , de legitimizmusuk tisztán elvi, mert a király személyéről soha még csak szó sem esik. De azt is szívesen elfelejtik a buzgó legitimisták, hogy a Belgiumban élő „Roi de France“ nemcsak a Lajosok trónjának örököse, de ivadéka Philippe Égalité-nak, aki pedig szavázatával a vérpadra küldte királyát. A „camelots du roi“ valóban rikkancsok és legszívesebben a templomok előtt árulják az Action Française-t, hogy bosszantsák régi híveiket, akiket Róma elválasztott tőlük. De ugyanakkor az enciklopédista halhatatlanok nyugalmát a Pantheon mellett énekelt, Voltaire-t gúnyoló dalokkal zavarják meg. Az egész mozgalom meglehetősen diákos jellegű és magán viseli a diákstílus fonáságait, de vidámságát is.

A másik szélsőség a kommunisták és főleg frontpártjuk, a „Jeunesse Communiste“. Gyűléseiken katonai fegyelem uralkodik, de annál szívesebben tűznek össze a rendőrséggel az utcán. Szónoklataik merészsége meglepő: „Mi igenis forradalmat akarunk és az osztályuralmat készítjük elő... erre jó minden eszköz... Fel kell lázítanunk a katonaságot és a tengerészeket...“ — mondta a minap egyik szónokuk. Nemrégiben egyik gyűlésük után a felizgatott tömeg meggyilkolt egy rendőrt, de már másnap megvádolták M. Chiappe párizsi rendőrfőnököt, hogy agent provocateur-jeivel „proletár rendőröket gyilkoltál“, hogy üldözhesse a kommunistákat. Éppily könnyedséggel bebizonyítják bármely politikusról, hogy „gyilkos és csaló“ , de különösen haragszanak a szocialistákra, akiket Franciaország átkának neveznek. Modorukra igazán jellemző kifejezéseik közlése ellen fellázadna a papiros, a szedőgép és a nyomdafesték. Legfőbb törekvésük csakugyan a hadsereg fellázítása és ma már bizony a hadügyminiszternek sok gondot okoznak a katonaság körében elterjedt kommunista sejtek. De a kommunista párt az utolsó időben belső nehézségekkel is kénytelen megküzdeni: Troddj, a világproletáriátus bálványa megbukott és ez a tény az elé a dilemma elé állította Nyugat-Európa bolsevikjeit, hogy válasszanak Sztálin és Trockij közt. A francia kommunisták saját jól felfogott érdekükben a hatalmon lévő Sztálinhoz csatlakoztak, de egy disszidens csoport „független kommunisták“ néven szervezkedett. A kommunisták jelszavára: „Classe contre dalle!“ a többi baloldali pártok: „Contre le fasdsme pás des classes!“ -szal felelnek. A mérsékelték sokkal erősebbek, de a kommunisták helyzetét segíti az, hogy bár szavazóik az utolsó parlamenti választásokon erősen megszorodtak, mégis a francia választótörvény furcsaságai folytán mandátumaiknak felét elvesztették. így ma kevesebb felelősség mellett több az izgatási lehetőségük, amit ki is használnak. De lázításuk sikeresebb a katonaságban, mint a munkások között, mert a francia munkás aránylag jó gazdasági viszonyok közt él és így kom-

munistává csak az válik közülük, aki vagy bűnöző hajlamú, vagy az osztálygyűlölet szállta meg. Viszont a francia hadsereg és tengerészet, különösképpen pedig a rajnai megszálló csapatok és az afrikai seregek a jelek szerint a kommunizmusnak valósággal melegágyai. A párizsi kommunisták május elsejei eredményként is csupán 3.000 camerade-juk letartóztatását könyvelhetik el. A rákövetkező és az egész köztársaságban egyszerre tartott községi választásokon sem arattak különösebb sikert sem ők, sem a szocialisták. A munkástömekek nagyrésze gazdaságilag gondolkodik. Az 1928 évi decemberi statisztika pedig azt mutatja, hogy a mérsékelt pártokkal igazgatott Párizs és Nancy városokban a drágasági index 531, illetőleg 522 volt, ugyanakkor pedig a szélsőbaloldali tanácsú Bordeaux és Marseille városok indexe 608-ra, illetőleg 641-re emelkedett. Ebből egészen logikusan azt következette a francia kispolgár és igen sok munkás is, hogy balra szavazni olyan politikai luxus, amely megdrágítja az életet.

A külpolitikai kérdések közül legtöbb figyelmet a Nemzetek Szövetsége és a leszerelési probléma kelt. A genfi eseményeket mindig éles kritikával kísérik és ma már majdnem az összes ellenzéki pártok megegyeznek abban, hogy a Nemzetek Szövetsége komoly átalakításra és átszervezésre szorul. A leszerelési kérdéssel különösen a „Ligue de la Jeune République“ foglalkozik politikai gyűlésein. Ennek a ligának M. Marc Sangnier az elnöke, aki egyaránt híres feltétlen demokrata érzelmeiről és harcias katolikus voltáról. Sangnier neve fogalom, amely demokráciát, szociális érzést, katolicizmust és rajongó békeszeretetet jelent. Ezért ismeri el őt igen sok liberális és szocialista is vezérének, ő pedig szívesen lát mindenkit maga mellett* aki a békéért harcol. Ligájának egyik célja, hogy meggyőzze a franciákat az új Németország feltétlen békeszeretetről, amely a sajtó ellenszugesztioit és a francia népnek már egy évtizede tartó állandó ideges nyugtalanságát tekintve, nem könnyű feladat. A leszerelést a békeszerződések ígéretei alapján követelik. Kidolgozták a béke „organizáció“ -jának tervét. Kifejezetten pacifista iskolai nevelést kívánnak és egy nemzetközi rendőrséggel akarják nyomoztatni a háborús törekvéseket. Rámutatnak, hogy a nemzetközi szerződésekkel ellentétben van minden győztes állam hadügyi törvényhozása és élesen fejtegetik, hogy a békeelvek Európán kívül már alig érvényesülnek és ott a nagyhatalmak nyíltan megtagadják azokat. A gázháború borzalmairól kémikusokkal tartatnak előadásokat, akik a jövő háborúkról rémületes dolgokat mondanak. Jelenleg a Liga vidéki propaganda körúton van; lapjuk, a „La Démocratie“ erősen katolikus szellemben küzd elveikért. Hozzájuk csatlakozik számos pacifista egyesület, ezek közül a legérdekesebb az „Anciens Combattants“ béke szövetsége. A Ligue de la Jeune République kétségkívül a legtisztelendőbb azon francia egyesületek közt, amelyek céljaikért a demagógia eszközeivel is küzdenek.

A külföld politikai életét különösen két egyesület vitatja meg összejövetelein: a „Cri des peuples“ és a „Ligue des droits de l'homme et du citoyen“ . Ez előbbi inkább a nemzetiségi kérdéssel izgat, az utóbbi pedig teljes erejével a fasiszmus ellen küzd.

A Cri des peuples gyűléseit stílszerűen a Grand Orient központi szabadkőműves nagypáholy palotájában szokta tartani. A színpadon ülő szónoksereg forradalmi ízű beszédei után igazán azt kellene hinnünk, hogy az egész világ nemzetiségekből áll, annyi panasz és elkeseredés zúg ide a glóbusz minden részéből. Sajnos azonban éppen az a nemzetiségi kérdés, amely minket a legjobban érdekel, az elszakított magyarság helyzete, nem talál méltó tolmácsolásra.

Sokszor igen érdekes dolgokat hallunk a Cri des peuples gyűlésein, bár egyetmást csak fenntartva hihetünk el. Torres például, az igen népszerű

francia ügyvéd, aki ma már a nemzetiségi vezérek és izgatók európai specialistájává lett, felolvasta egy Belgiumban elítélt katalán összeesküvőnek kicsempészett levelét, amelyből megtudjuk, hogy Katalánra a világ legdemokratikusabb köztársasága lenne, ha lenne. Egyelőre még Spanyolországhoz tartozik, de ő népe nevében függetlenséget és a dinasztia detronizálását követeli és „egyenlő ranghelyet az Európai Egyesült-Államokban“ . Az Európai Egyesült-Államok gondolata különben minduntalan felbukkan, hogy teljesebbé tegye a zavart és a beszédekből úgy tetszik ki, mintha ez lenne minden nemzetiség legfőbb vágya. A valóság azonban az, hogy a kis nemzetiségek agitátorai követelik a függetlenséget, de a velejáró hadügyi, külképviseleti stb. kiadásokról hallani sem akarnak, tehát Pán-Európát követelnek. Turati volt olasz képviselő minden alkalmat megragad, hogy „az olasz nemzet elkeseredését“ kifejezze és könnyedén bebizonyítsa, hogy Itália politikai és gazdasági hatalma évről-évre csökken. Majd M. Sen jelenti, hogy Koreában is van nemzetiségi kérdés, mert japán fajtestvérei brutálisan leigázták hazáját. Japán speciális vétke, hogy elnyomja a koreai kommunistákat, akik ott „nemzeti célokért“ küzdenek. Szavaiban ott parázsluk az a gyűlölet, amelyet minden ázsiai nép egységesen érez a hatalmas Nipponnal szemben. Fahim el Kei az egyiptomiakra hívja fel a világ, figyelmét és az angol politikai kapzsiságot támadja. A tunisziak és az annamiták franciaellenes kirohanásai után Ribero Aquiliana azt fejté ki, hogy egész Dél-Amerika áldozata annak a gazdasági versenynek, amely a font sterling és a dollár közt folyik. Szerinte Dél-Amerika függetlensége világtörténelmi hazugság, mert az egész kontinens az angolszászok gazdasági rabságában sínylődik. De mindezen távoli elégedetlenségeknél jobban érdekel minket az, hogy Torres nyíltan megkérdezte: „Miért kellett Erdélyt a románoknak adni? Eddig a panama hínárja fojtogatta, most pedig a diktátor vaskeze sújtja.“ Kívüle még gróf Károlyi Mihály foglalkozik a magyar nemzetiségek helyzetével. Neve és modora szónoktársai részéről megkülönböztetett tiszteletet biztosítanak neki és az elnök rendszerint hosszabb személyi magasztalással vezeti be Károlyi előadását. Beszédében hivatkozva régi küzdelmeire, melyeket a „nemzetiségek szabadsága“ érdekében Tisza István ellen folytatott, egyedül magának és Jászi Oszkárnak erkölcsi jogosultságát ismeri el, hogy ma az elszakított magyarság érdekében felemeljék szavukat. Bírálja a magyar politikai életet Tiszától máig és nem kíméli gróf Apponyi Albertet sem, akiről azt mondja, hogy 1914 nyarán boldogan kiáltott fel: „Enfin, nous avons la guerre!“ Franciák előtt ez mindennél súlyosabb vád. Igen nagy elismeréssel beszél azonban Jászi Oszkáról és a nemzetiségi kérdéstől oly sokat szenvedett magyar földnek jobb jövőt kíván.

A „Ligue des droits de l'homme et du dtoyen“ a gyűlések sorozatában foglalkozik a fasizmussal. Itáliá, lateráni béke, Spanyolország kritikája állandó tárgyai, de az utóbbi időben már tiltakoznak a szerb és román „fasizmus“ ellen is. A .liga agilis elnökét, Basch professzort még a füstbombák sem zavarják meg. Ha kifüstölik a teremből, folytatja a gyűlést a lépcsőházban. A francia jobboldali sajtó, amely őt tévesen német származásúnak hiszi és „Herr Victor“-nak csúfolja, örömmel regisztrálja, hogy az emberi jogok e lelkes védőjének nemrégiben Kölnben a rendőrség védelmét kellett kérnie a német diákokkal szemben. A liga feladatát Emile Kahn így jelöli meg: „Soutenons tous ceux qui souffrent du fascisme. Honorons ceux qu'il a frappés. Sauvons ceux qu'il menace.“ És mivel szerintük ma az egész világot fenyegeti az a summum malum, hogy fasiszta lesz, ők ettől mindenkit meg akarnak menteni, akár kéri a segítségüket, akár nem. Ebben a ligában egyesülnek azok az emberek, akik a leggörcsösebben ragaszkod-

nak a francia forradalom ideológiájához, ők is, mint a többi pártok, állandóan az ifjúságra apellálnak, de nem veszik észre, hogy alapelveik előregedtek és hogy sok országban már nincs vitális erejük.

A párizsi politikai gyűlések sívár egyenlőségi frázisai után szívesen gondolok a danzigi Marienkirchére, erre a remek templomra, amelyben a protestánsok kegyeletes ízlése megőrizte a katolikus középkor minden változatos gazdagságát. A főhajót körülvevő kápolnák az egyes céhekéi voltak, ablakaikon jelvényeik, olló, csizma láthatók, de megvan a katonák, nemesek, városi tanácsnokok külön helye is és az oltárokat nagy művészek remekei ékesítik. Számomra szimbólum ez a templom: építészeti struktúrája, képei, beosztása, ablakai egy tökéletes társadalmi harmóniát tükröznek vissza. Ez a harmónia nem az erőszakolt egyenlőség jegyében született, de az egyéniség és a személyiség fokozott tiszteletében. Mi sem sérti annyira a személyiséget, mintha megtagadják és másokkal, másmilyenekkel egyenlőnek deklarálják. Az emberi értékek hordozója másokkal nem egyenlő személyiség és mindenki éppen értékeiben különböző a többiektől. Ezért vezet minden egyenlőség elértéktelenedésre és ezért követi a tiszta demokráciát a demagógia. És ahol korunk romboló erői az egyenlőség meddő talajában már a teljes felbomláshoz vezettek: ott ütött az egyenlőséggel való leszámolás órája. A primitív tömegekben az osztályharc erkölcstelen és véres képe tűnik fel és nemcsak megtagad, de megöl minden egyenlőséget. Másrészt viszont a tradíciókat és történelmi hivatást hordozó nemzetekben mind erősebb a vágy egy olyan lényegében átforgalmazott politikai rendszer után, amely a személyiség feltétlen tiszteletében valósítja meg a *suum cuique* elvet és végre megteremti a közéletben azt a nélkülözhetetlen és természetes biológiai struktúrát, amely nélkül sem növényi, sem emberi organizmus el nem képzelhető.

IFJ. JAMBREKOVICH LÁSZLÓ

ÚJRA A BALATONRÓL

A MAGYAR SZEMLE egy korábbi számában¹ olyan gazdag, szinte Azsúfolt tartalmú, ötleteket, javaslatokat olyan pazarul ontó programot olvastunk a Balatonról, amely mindenkit örömmel és megnyugvással tölthetett el, akinek a magyar föld e drága kincse a szívéhez közel áll. Több mint egy évi töprengés a rábízott feladaton, évek során át gyűjtött helyszíni tapasztalat, évtizedes gyakorlat a magyar provinciális kultúra szolgálatában, állandó érintkezés a legbeavatottabb emberekkel, vállalatokkal, hivatalokkal: ezeknek az összetevőknek eredője a „balatoni feladatoknak“ ez a rendszeres szintézise, melynek a papirosról az életbe való átültetése nemcsak szorosán a Balatonvidéknek, hanem az egész hazai közgazdaságnak alig felbecsülhető nyeresége volna.

Hogy a Balaton kultúráját csak az állam és társadalom összefogása, kormányhatalom, önkormányzat és magánérdekeltség együttműködése teremtheti meg: ez olyan igazság, amelyben mindenki egyetért. De milyen legyen a munka megosztása, a teendők sorrendje, hol és kinek kell a beruházásokat megkezdeni és melyik az a Nagyúr, ki a nagy kezdéshez a *nervus rerum* odaadja? Ezekre a kérdésekre már nehezebb egybehangzó választ adni. A KIRBIB érdemes elnöke megadta részletes alaprajzát, szépen megrajzolt tervét a balatoni kultúrpalotának, de a munka menete, költség-

¹ L. Körmendy-Ékes Lajos, Balatoni feladatok, Magyar Szemle 1929, VI. 160

vetése és főleg a tőke, mely a papírból követ, az elképzelésből valóságot csinál: egyelőre csak bizonytalan körvonalakban ködlenek előttünk.

Nehéz volna egyet is találni Körmeny-Ékes pontozatai közt, amelynek lényegével vitába szállni lehetne, kigondolni is bajos volna olyan szükségletet, olyan újítást, mely a kívánalmak rendszeréből hiányozna; de sokat lehetne vitatkozni a felől, hogy melyik az elsőrendű, alapvető tennivaló és ezt kinek kell megtenni; mit kell imperative, kényszer-rendszabályokkal is megvalósítani és mit kell rábízni az érdekeltek jobb belátására; mit kell pontosan előrajzolt, megszabott mederbe szorítani és hol, miben számíthatunk a spontán, természetes fejlődésre.

A tendők megosztása állam, község, érdekelttség és vállalkozás között a legfontosabb problémák egyike, amelynek mindenkit kielégítő megoldása annál nehezebb, mert ez a szereposztás a gazdasági tényezők erőviszonyaival függ össze s így évről-évre jelentős változásoknak van alávetve.

Egészséges gazdasági viszonyok közt semmiképp sem kívánatos az államnak túlzott szerepet juttatni a magánvállalkozás rovására. Pás trop gouvemer! — ez a kormányzati elv a mai időkben, a világpolitika jelen konstellációjában kissé szokatlan ugyan, de a balatonkultusz kérdésében, mint általában minden oly kérdésben, amely forgalommal, főleg idegenforgalommal van összefüggésben, mégis megszívlelésre méltó.

Állami vagy községi gyógyfürdők, nagyszállók, fogadó és élelmező intézmények, államvasúti hajózás, hajóépítés és ehhez hasonló nyíltan vagy burkoltan monopolisztikus vállalkozások a magánvállalkozást lenyűgözik, protekcionizmust s a bürokrácia új hajtásait hívják életre, s ami a legrosszabb, költséges apparátusukkal az olcsóságot, a balatoni kultúra egyik első feltételét, mozgató és vonzóerejét eleve halálra ítélik.

Ha nem is tartjuk kívánatosnak az állam vállalkozói szerepét, az viszont — kivált a mai tőkehiányos időkben — annál kívánatosabb, hogy az állam legyen a kezdeményező a beruházásokhoz szükséges tőke előteremtésében. Csak az állam van manapság abban a helyzetben, hogy tőkével siessen a balatoni vállalkozás segítségére. Ez az elsőrendű, alapvető, multhatlanul szükséges lépés, minden egyéb csak ennek függvénye lehet. Olcsó hitel nyújtásán kívül a következőkben látják még ideleln az állam szerepét a Balaton fejlesztésében: adjon enyhítéseket az adók kivetése és behajtása terén, adasson vasúti tarifakedvezményeket, indíttasson sűrű és olcsó sínautójáratokat, építsen jó autoutakat, szaporítsa a szépséges balatoni kikötőket, emeljen ízléses, csinos középületeket, csináljon olcsó és gyors közigazgatást; a közigazgatás pedig gondoskodjék arról, ami mindenkinek — akár parti, akár nyári lakó — egyformán kell: vízről, csatornáról, köztisztaságról, közvilágításról és támogassa a községeket, fürdőbizottságokat, fürdőegyesületeket a modern kényelem eszközeinek (gyógytermek, parkok, sétányok, padok, tennispályák és hasonlóknak) létesítésében. A közigazgatás járjon el az egész Balaton körül egységes elvek szerint a szabályrendeletek készítésében, de ne legyen hosszadalmas, bürokratikus, ne csináljon százféle megszorítást, vagy pedig kezelje rendeleteit — a speciális viszonyok bölcs mérlegelésével — olyan liberálisan, hogy a vékonyabb pénzü emberek, kispolgárok is — szabadfoglalkozásúak éppúgy, mint kistisztviselők — mielőbb tudjanak maguknak balatonparti otthont építeni.

Mert minél előbb építhet az ember — ha kisember is — otthont a Balaton körül, annál előbb lesz virág, lomb és árnyék a sívó homok helyén, annál jobban hívogat fürödni, hűselni, annál sikeresebben csábít pihenni, üdülni az a Balatonpart, ahol eddig kopár sertés- és libalegelők mellett unalmas percekgig robogott a nyári kivándorlók vonata Veiden, Millstadt, Tirol, meg az olasz Alpok erdős hegy-völgyei felé. A somogyi Balaton partulaj-

donosai — sajnos — a kilencvenes évek eleje óta, amikor a balatoni fürdőélet botorkáló léptekkel megindult, jórészt megfélemedtek arról, hogy sok kilométer hosszú apadástereiteket fákkal ültessék be és megelégedtek azzal, hogy a háború előtt ölenként 2—3 koronáért eladott telkeik mellett új parcellázásokat csináljanak, ugyanazon a lombtalan, pusztá partvonalon, de kétszer-háromszor magasabb egységarakon. A Balatonpart, legalább a fővenyfürdőnek páratlanul alkalmas somogyi oldal talán már egy-két évtizede *continua urbs* lenne, végiében egy teleppé volna összeépülve, ha a nagy uradalmak jórésze nem sajnálta volna a facsemetéket a jövődő fürdőtelepektől.¹ Sajnos, a balatonparti lakosság későn ismerte fel legsajátabb érdekeit és a fürdővendégben hosszú ideig csak alkalmatlan idegent látott, annál is inkább, mert az első lakás« és telekfoglalók főképp a neki nem igen rokonszenves pesti merkantil- és lateinerosztályból kerültek ki.

Pedig kár volna továbbra is illúziókban ringatni magunkat! Mánásokat, iparbárákat, bankvezéreket és nagykereskedőket — néhány kivétellel — Idába várunk a Balaton mellé, annál kevésbbé, minél nagyobb lesz a Balatonkultusz és minél olcsóbb lesz — ha ugyan lehet — az élet a kincses tó körül. Minél jobban benépesül a Balatonpart, minél könnyebben hozzáférhet a közép- és kisember, iparos, kereskedő, tisztviselő, annál jobban menekül innen az előkelő jómód, a fashionable társaság.

A fejlődés ebben az irányban már évek óta észlelhető és ez az irányzat nem abnormis és nem is egészségtelen. Hiába is volna minden propaganda, hogy a rang és pénz embereit idecsalogassuk. Több lehetősége van az előkelő exkluzivitásra a középosztálynak szánt Lillafürednek, mint a régi patinás Balatonfürednek, vagy akár a modem, jól kitervelt Balatonföldvárnak, mely csak addig volt előkelő, míg népszerű s közismert nem lett. Mihelyt néhány gazdag pesti fürdővendég is levonult ide a fürdőt alapító előkelőségek árnyékába, az utóbbiak jobbadán tovább vonultak egy házzal, a Bélatelep tiszta levegőjű magas régiójába, amely most — és talán még két-három nyáron — egyedüli mentsvára a születési és hivatali arisztokrácia képviselőinek. De a Sándortelep, a polgári hegyalja már erősen ostromolja és az előkelőség egy része — úgy tetszik — már megkezdte exodusát tovább nyugatra, a fenyves Balatonmária felé.

Mikor e sorokat írom, hirtelen emlékembe todul a költőtudós Flammarion álmodozó, szelíd arca, amint — a párizsi csillagászati társaság ülésén, a fiatal Painlevé professzor és az öreg Eiffel mérnök között az elnöki emelvényen — felvetette azt az elgondolkoztató kérdést, hogy miért vannak és voltak mindig a királyi és főúri nyaralók többnyire a székvárosok nyugati határában (Versailles, Windsor, Potsdam, Schönbrunn, Buda stb.)? Meg is felelt rá mindjárt az ő csillagászt, asztrocentrikus észjárásával: azért, úgymond, mert a pihenni, üdülni vágyó, a tömegtől s a kövektől elforduló ember ösztönszerűleg a lenyugvó nap felé fordul, az alkony színeiben, hanyatló pompájában keres felejtést, sétálni, kirándulni is arra kíván, hogy minél tovább élvezze a búcsúzó nap bíborarany színjátékát.

Lehet, hogy ez az egész okfejtés csak költői fantazma s a történelmi kéj-lakok, meg a modem villanegyedek égtáj szerint egyező fekvése nem egyéb,

¹ A veszprémmegyei Balatonparton viszont el nem múló érdemei vannak a káptalani uradalomnak a szabadi, siófoki és vílmatelepi (utóbbi már a Sió somogyi oldalán) parti fenyvesek ültetése körül, amelyek ma már több, mint harminc évesek és nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a Balatonnak ez a része jóval korábban érte el a kultúrának aránylag magasabb fejlettségét, mint a többi déli parti fürdőtelepek. Említést érdemel még a máriatelepi fenyvespart, amely szintén korán odcsalogatta a városi telepeseket, noha Budapestről való nagyobb távolsága fejlődésének erős akadályá manapság is.

mint érdekes földrajzi véletlen. Ez nem változtat azonban azon a kétségtelen tényen, hogy a mi Balatonunknak is nem csekély előnye, hogy a fővárostól nyugatra és nem keletre fekszik, mert ha véletlenül a Tiszán túl volna, alkalmasint vajmi csekély fővárosi nyaralóra számíthatna. Való igaz, hogy a Balaton állítja meg legjobban a pihenésre induló fővárosi embert ösztönösen nyugat felé vivő útjában.

Hogy azonban ez a balatoni stáció huzamossá és tömegesen frekvenciává váljék, annak egyik első feltétele, — amit már előbb érintettünk — hogy minél előbb gondoskodás történjék virágról, lombról, gyümölcsről, árnyékról, üdítő és szórakoztató alkalmatosságokról, mert főleg ez az, amiért idáig inkább Tirolnak, Stájernek, Karintának, vagy legalább is a gyönyörű Budavidéknek adták az elsőbbséget, akik a pesti kövek közül nyaratszaka kifelé, nyugat felé menekültek.

A fővároshoz való közelsége — gyorsvonattal alig két óra alatt elérhető — egyik legszámottevőbb előnye a Balatonnak s kétségkívül ebben rejlik jövő fejlődésének legbiztosabb záloga. A pesti kereskedő vagy lateiner, áld részint anyagi viszonyainál fogva, de főképp ráérő idő hiányában heteket vagy hónapokat bajosan tölthet távol üzletétől vagy hivatalától, kivált ha kis gyermekei vannak, mindig szívesebben viszi Siófokra vagy Almádiba, mint külföldre a családját, amelyet így minden hét végén olcsón és könnyen felkereshet. Egyáltalában az egész Balaton a hétféligi fürdőzők részére ideális tömegüdülő, ha a vasutak olcsó tarifáiról, jó menetrendről és a kormány az automobilizmus fejlesztéséről, jó utakról s azok portalanításáról mielőbb gondoskodik. Aliga, Siófok, Földvár, Kenese, Almádi és Balatonfüred ez irányban kellene, hogy a propaganda minden eszközét kihasználják, mert a legtöbb haszon a vízre, hűsre és szórakozásra szomjas pesti tömegkirándulókon van. Fonyód a kaposváriaknak és a messzefekvő, de kitűnő menetrenddel, sínautóval közelhozott Pécsnek válik mindinkább weekendes nyaralójává, Keszthely pedig a szombathelyi és kanizsai üdülést keresőknek. És ezeket a hétféligi kirándulásokat már igazán d lehetne kezdeni június elején és folytatni a szőlőtermő szeptember végéig.

Mert az is kétségtelen, hogy a Balaton legfeljebb 2—2½ hónapig jelent vonzóerőt a fürdővendégek és üzletet a parti lakosság számára és ezzel a szomorú valósággal számolni kell. Minden beruházásnak 8 hét alatt kell az egész évi kamatját meghozni. Ebben a tekintetben a Balatonnak ugyanaz a nehezen orvosolható gravámenje a természettel szemben, mint az Északi és Keleti tengeri világhíres fürdőknek, Ostendének vagy Swinemündének. Ott is csak ritkán sikerül a csábos reklámmal korán beharangozott pünkösdi szezonnyitás. Magunk tapasztaltuk ott fent egy közelmúlt évi pünkösdkor, hogy néhány napos északi szél, amilyent mi, balatonpartiak — sajnos — oly sok pünkösdkor megértünk, semmivé tette sok száz szezonüzlet áldozatos reménységét, s azon a tájon is ugyanolyan súlyos szociális és gazdasági probléma a természettől adott rövid 8 hétnél ott sem hosszabb fürdőélet mesterséges meghosszabbítása, mint a mi áldott vizünk mellett. Iskolai és egyéb társaskirándulásokkal, kongresszusok, kiállítások szervezésével és ehhez hasonló enyhítőszerekkel lehet csak ott is, mint minálunk a klíma mostoha adottsága ellen orvoslást keresni. Aki pedig sok évtizedes tapasztalásból ismeri a Balaton téli arculatját, az a sokat emlegetett téli sportoktól sem remélhet sokat a Balaton idegenforgalmának emdése szempontjából. Ski- vagy ródüpályát, a budavidékieket még csak megközelítőt sem ismerünk a gyönyörű tó körül, a korcsolyázás és vitorlás szánkózás pedig a rendesen széllel befagyó, jégtorlaszos, hóbarázdás Balatonon csak ritka télen nyújt élvezetet.

A rövidebb szabott, 8—10 hetes fürdőélet az egyedüli magyarázata annak

s nem a balatoni nép sokat felhánytorgatott „kapzsisága“ , hogy a lakás és élelem olyan „horribilis“ drága, viszont a kényelem olyan „botrányosan“ kevés. Való igaz, hogy a Balatonparton is, mint a fővárosban és mindenütt a világon, mindenki annyit akar elérni az árujáért, amennyit a kereslet nyújtani képes. Kérlelhetien törvénye ez a gazdasági életnek, a kereslet és kínálat viszonyának, amely magában véve is megmagyarázza a jó és rossz szezon örökös hullámzását, szinte szabályszerű egymásutánját a Balaton mellett. Két jó szezon egymásután vajmi ritka, három egymásutáni jó évad pedig talán csak a háborús vagy inflációs konjunktúra idején volt lehetséges. Mert igaz ugyan, hogy az ideai zsúfoltság a vállalkozási, építkezési kedvet fellendíti, de a jövő szezonra drágaságot, felajzott nyereszkeskedési kedvet eredményez, aminek az idegenforgalomra nem vonzó, hanem taszító ereje lesz. Ilyenkor van az, hogy még július első felében is tátongó üresség jellemzi a fürdőhelyeket; az üresség persze bizonyos pánikot, horror vacui-t von maga után, ami az árak lemorzsolásában jut hamarosan kifejezésre. A következő, harmadik évben aztán adva vannak az újabb „jó szezon“ előfeltételei. Hogy ez így nincs jól, az világos. Ha arra kellene berendezkedni, hogy csak minden harmadik nyáron derül fel jó szezon a Balatonpartra, ez minden vállalkozásnak eleve a csődjét jelentené és a fürdők világversenyében biztos alulmaradásunkat vonná maga után.

Miért nincs ez így Karlsbadban, Gasteinben, Abbáziában és más nagy világfürdőkben, hol a hivalkodón közszemlére tett látogatottsági grafikonok szinte állandó emelkedést mutatnak? Nyilván azért, mert ott egyrészt a szezon is jóval, legalább is még egyszer tovább tart, ott valóságos elő- és utószezon van, másrészt ott már régi, sok évtizedes, sőt évszázados fürdő-kultúra virágozik, amely rég megteremtette a kényelem minden stabil berendezését, a testi és lelki felfrissülés számtalan alkalmatosságát. Ott a természetnek — a Balaton kincseinél aligha értékesebb — adományát bátor kezdésű vállalkozás a tudomány és technika eszközeivel raffinálva és a művészet szépségeivel feldíszítve szolgálja fel a gyógyulást és üdülést kereső emberiségnek — és erre kell nekünk is törekednünk, hogy elérhessük vagy legalább megközelíthessük, ha nem is a KIRBIB nagyvonalú programjának egyik legfontosabb ígéretként jelentkező — olcsóságot, de legalább is a lakás- és élelemáraknak bizonyos értékskálával kapcsolatos állandóságát.

Ha egyszer -r- hála a KIRBIB tervszerű, céltudatos munkájának — a mi Balatonfürdőink is fel lesznek szerelve a modern nyugateurópai életkényelem kellékeivel, vízvezetékekkel, csatornával, parkokkal és egyéb testetlelket üdítő berendezésekkel, akkor már nemcsak az árak, hanem a látogatottság terén is számíthatunk bizonyos állandóságra, sőt talán arra is, hogy a berendezések tökéletességi foka szerint a társadalom különböző rétegei, a legfelsőbbtől kezdve a szerény kishivatalnokig, hozzászoknak bizonyos fürdőhelyek bizonyos szállóinak vagy penzióinak évről-évre való látogatásához úgy, mint ez a nyugati fürdőhelyeken megfigyelhető.

Ekkor és csakis ekkor számíthatunk majd arra is, hogy — ha a magyarok tehetősebb részét nem is lehet visszatartani a nyugati osztrák, német, svájci stb. fürdőhelyek látogatásától — viszont külföldieket is lehet majd sikeresen a Balatonra édesgetni. Abba ugyanis bele kell törödnünk, hogy — ha csak a háború utáni évek kényszerrendszabályait fel nem elevenítjük — a magyarokat a külföldre utazástól visszatartani, abban sikerrel megakadályozni nem lehet. A mai emberben, ha bizonyos műveltséggel rendelkezik, leküzdhetlen a vágy, hogy látókörét tágítsa, világismeretét gyarapítsa, megszokott környezetét — legalább pár hétre egy évben — újjal cserélje fel. Az utazási váagnak mélyen fekvő lelki gyökerei vannak s ezekből az utazásokból nem csupán kár, hanem valami kevés haszon is háramlik az

országgra. A külföldi tapasztalatok fokozzák a hazai emberek igényeit az életmód kényelme, a tisztaság és higiéné tekintetében és ennek elmaradhatatlan a serkentő, fejlesztő hatása. Ha a külföldet járt fogadóiparosok és vállalkozók a Balatonon is moderm, nagy befogadóképességű szállókat és penziókat fognak építeni, ha az állam a vízumos, bejelentéses zaklatásokat radikálisan megszünteti, a községek, fürdőbizottságok gyógytermekről, sétahelyekről, a fent érintett tisztasági és egészségügyi berendezésekről, azonkívül némi művelvezetről és szórakozásról is gondoskodnak, akkor talán — játékbarlangok nélkül is — megindul majd a nagyszabású idegenforgalom a Balaton irányába, s amit a külföldet járó magyarokon elvesztünk a réven, annak legalább egyrésze megtérül a Balaton mellé jövő idegenek útján a vámon.

Talán eltelik még 5—10 esztendő, mire balatoni fürdőkultúránk fent vázolt színvonala székében elérhető lesz, addig is azonban — s ez az, amit mi, aki a Balatont évtizedek óta járjuk és figyeljük, jólesően konstatálunk — lépésről-lépésre halad a 200 kilométeres partvonalon a telekfoglalásnak és villaépítkezésnek az a szüntelen folyamata, amelyről a KIRBIB elnöke figyelemreméltó számadatot közölt a Magyar Szemlében. Hat év alatt (1921—1927) közel 1.300 villa nőtt ki a Balatonpart csillámló homokjából s az építkezés — a tavalyi rossz szezon dacára — szakadatlanul folyik, különösen a somogyi partrészen, ahol egyik új telep a másik után létesül és jelenti be az önálló községi életre való igényét.

Boglár és Lelle már teljesen összeépült, Földvárt Szántódtól, emezt Zamárditól, Siófokot Balatonszabaditól, Világost Aligától már alig pár száz méternyi üres partvonal választja el, sőt az idén már Lelle és Szemes közt, valamint Zsmárdi és Siófok közt is új vasúti megállóhelyet nyitott a Déliavasút.

A balatonkultusz tehát élő valóság és ezt fel nem tartóztathatja már semmi, még egy olyan gazdasági depresszió sem, amelynek most, reméljük, csak rövid ideig, szenvedő tanúi vagyunk. A Balatonnak évről-évre több szerelmese van és akik a Balatont igazán szeretik, nem is nyugosznak addig, amíg a Balaton körül egy kis darab földet nem foglalnak s azon előbb vagy utóbb kis otthont építve, állandóan, nyárról-nyárra nem élvezhetik a tó áldásait.

LUKÁCS KÁROLY

AZ ÖNKÉPZŐKÖRTŐL A SZERKESZTŐSÉGIG

AZ ÖNKÉPZŐKÖRI elnök, a „tehetséges“ ifjú, miután letette az Érettségi vizsgát, lelkében egy Jókai-karrier álmával, zsebében néhány novellával és verssel, melyeket a magyar tanár megdicsért, Pestre utazik, hogy írói pályafutását megkezdje. A kerület országgyűlési képviselője, vagy más hathatós protektor ellátta ajánlólevelekkel a fővárosi lap szerkesztőjéhez s az önképzőköri elnök, a jelesen, esetleg nem jelesen érett diák, hosszabb-rövidebb kísérletezés után bejut voluntörnek, külső munkatársnak a szerkesztőségbe, esetleg leközlík a versét és a novelláját s ezzel elkezdődik egy élet, amelynek formái egészen különösek és minden polgári élet formáitól különbözök. Az önképzőköri elnök átalakul íróvá, vagy újságíróvá, belép a klubba s szerencséje arányában elhelyezkedik valamelyik rétegében e sokrétű társadalomnak: vagy a Ritzbe járó mondainéletet élő, grand-seigneuri allűrökkel hivalkodó, vagy a polgári, kispolgári, sőt nyárspolgári, egyszerűen, de tisztességesen ruházkodó munkás, — vagy a főpincérek

kegyéből kávéházakban, esetleg a klub vezetőségének elnézéséből a kártyaszobák pamlagjain éjszakázó rétegében. Az önképzőköri elnök már monoklit visel, elegáns dandy, vagy szennyes fehérneműben, pecsétetes, piszkos, megzöldült zsakettban jár, amelyet az érettségi vizsgálatra varrattak számára szülei, vagy rendes ember lett, aki íróasztala mellett, vagy a szerkesztőségben álmai megvalósításán dolgozik, kitartó, becsületos munkával, tanul, továbbképzzi magát s mint más művelt ember, grófi allűrök nélkül, szerény polgári módon éli át életét.

Most, amikor lezajlottak az érettségi vizsgálatok, talán nem árt, ha szülőknek és Önképzőköri elnököknek okulására egy kissé mélyére nézünk ennek a társadalomnak, amelynek tagjai „országos nevű” emberek, „szellemi arisztokraták”, a „hatodik világhatalom” képviselői, akiket a társadalom egy része, a be nem avatottak általában irigyelnek és tisztelnek, más része, általában igaztalanul, mélységesen lenéz s társaságába be nem fogad.

AZ ÖNKÉPZŐKÖRI elnöknek hosszas küzdelmek után megjelentek a novellái, riportere lett egy nagy napilapnak, havi százhusz pengő fizetéssel, a szabó hitelbe varrt neki egy elegáns ruhát, amely bármelyik latifundiumos gróf ruhájával felveszi a versenyt; már kétségtelenül eltévedt, már megkezdte a hazugságot külsejével. Már ebéd után feketekávéval iszik a klubban és mielőtt bemenne a szerkesztőségbe, eljátszik egy-két parti kaszinót, mert ez hozzátartozik az írói, újságírói élethez. A szerkesztőségben megírja a gyilkosságot, vagy a villamoszerencsétlenséget, eltelik az este és vagy hazamegy aludni, vagy vissza a klubba, hol hasonló foglalkozású társai várják. Tanulásról, továbbképzésről már szó sincs, vagy csak ritka esetben. Az önképzőköri elnök nem fejlődik, ismeretei nem gyarapodnak. Megállt az érettségi műveltség színvonalán, sőt azt is elfelejtette, amit még érettségi előtt tanult. Rendőri, törvényszéki, fővárosi színházi riportert lett belőle, nagy hatalom, akitől mindenki retteg, mert megírhat bármit: megtámadhatja a tudósokat, az Akadémiát, a villamos-centrálét, a kormányt, leleplezheti a panamákat, még ha nincsenek is, de a jogerős törvényszéki ítéletig, egy két évig mérhetetlen gyötrelmeket okozott, amiért ő egy pár heti vagy hónapi, pénzbüntetésre is átváltoztatható fogházbüntetést kap, amelyet azonban a novella alapján fel is függeszthetnek, vagy amnesztia esetén el is engedhetnek. De a fizetés kevés a megtévesztő grófi külsőhöz. Mellékjövedelem után kell nézni, vagy nagyobb kölcsönt fölvenni valahol, talán megfélemlíteni valakit, bizonyos titkok birtokában fölmenni az ünnepeelt művésznőhöz vagy a bankigazgatóhoz közelebbi „tájékoztató” céljából. A gondolatot tett követi. S ha a szerkesztő nem tudta meg a dolgot, rendben van. De rendszerint megtudja s a riportert egyszerre állás nélkül, az utcán találja magát. Elsején már nincs fizetés, nem tud lakást fizetni s minthogy nem tud semmit, nincs más választása, mint meghúzódni a kártyaszobák zugaiban és szerencsésebb barátai alamizsnáiból tengődni, nőig újra jobbra nem fordul a sora.

Ha azonban az önképzőköri elnök, mint riportert, munkája mellett tovább tanul, egyetemet végez, nyelvismeretekre tesz szert, egyre hasznosabb és nélkülözhetetlenebb tagja lesz szerkesztőségének, vagy az irodalomnak, fizetése, jövedelme egyre jobban emelkedik s megtörténik, mint ahogy igen sok esetben meg is történik, hogy megcsinálja, nem éppen a Jókai-karriert, de a tisztességes, polgári karriert, nagyfizetésű munkatárs, szerkesztő, író lesz belőle, ami kenyeret és becsülést jelent számára. Így is előfordul, hogy a vállalat spórolási, vagy egyéb — nem erkölcsi — okokból kiteszi egyik hónapról, vagy egyik évről a másikra az utcára, a tanult újságíró azonban nem pusztul el az „éjjeli menedékhelyek” szemetén, mert

vagy kap más lapnál állást, vagy könyvkiadó vállalatoknál kap lektori, fordítói foglalkozást, vagy írhat cikkeket, könyveket, melyekből kellő szolgálommal mint író szerényen fönntarthatja magát. A tanult, művelt írónak és újságírónak nem kell félnie az éhenhalástól. A magyar könyv Csonka-Magyarországon nem ment tönkre, csak az irodalomnak hazudott, rendes könyvformában kiadott haszontalan fércműveket dobta el magától a közönség. Jókai, Mikszáth, Gárdonyi, Herczeg, a Magyar Klasszikusok (Élő könyvek), Tolsztoj, Dosztojevskij, Mereskovszkij, Dickens, Dumas még mindig óriási anyagi sikert jelentenek a kiadóknak s az egyetemi végzettségű, tanult, tudós íróktól való ismeretterjesztő könyvek, az „őseber“ , „Világostól Trianonig“ , „A demokrácia története“ , szintén nagy haszonnal járó kiadások voltak, melyek szerzői sohasem juthatnak a riporterműveltségű önképzőköri elnökök sorsára, még ha egész életükben a sajtónál maradnak is.

Az önképzőköri elnök-költő sorsa, bármily sok verset tud is elhelyezni s bármily elismert neve van is, nyomor, tengődés, rosszabb a mezőgazdasági napszámosénál. Ha nincs állása lapnál vagy egyebütt, felkopik az állás vagy koldul, vagy mint Ady Endrét, mecénások támogatják és tartják, de versei jövedelméből nem él meg. A novellista, ha beérkezett, szerény, kispolgári egzisztenciát élvez. A regényírónak, ha Móricz Zsigmond, Surányi Miklós-féle karriert csinál, a tisztviselői lehetőségeknél magasabb színvonal jut osztályrészül, de a legjobban a beérkezett színműírók, a Molnár Ferencek keresnek, akiknek jövedelme vetekedik nagy bankigazgatók és dúsgazdag mágnások jövedelmével. A boulevard-mulatók szerzői, a kabaré-írók, az irodalomnak ez önkéntes számkivetettjei, a kereskedőosztály, a Király-utca és környékének mulattatói, a „szellemes“ írók jövedelme is messze meghaladja egy-egy magasállású állami tisztviselő jövedelmét.

Aki ezeken a területeken beérkezett, az megvalósította a Jókai-karrierálmom kisebb-nagyobb részét. De csak nagyon kevesen érkehetnek be az indulók közül s a legtöbb önképzőköri elnök negyven-ötven éves korában még mindig csak „tehetséges“ , de még nem Jókai és csalódottan éli napjait a szerkesztőségek íróasztala mellett, mint a hírrovat vezetője, csak néha-néha csillogtatván meg nevét egy-egy cikk vagy novella alatt. Nagyrészüket pedig lecsúszik az éjjeli menedékhelyekre, kártyaszobákba, játékmesternek, játékosnak, felhajtónak, vagy kibicnek, esetleg egy-egy éjszakai mulatóhely „dramaturg“ - jának, vagy „menager“ -ének, 'bohém' lesz belőle, lemond a becsület és a becsültetés jogáról \$ részben e miatt, részben tudás, műveltség hiánya miatt az egykori önképzőköri elnök, a „tehetséges“ ifjú nem térhet többé vissza a polgári életbe és a polgári munkához és a Jókai-karrieréről, szőtt álom a Gorkij Éjjeli menedékhelyén végződik. Vagy a klubban, vagy a szegényházban.

TR.

TAKARÉKOSSÁG ÉS KERÜLETI ÓHAJOK

MA, AMIKOR nyugaton már az egyszerű újságolvasó ember is kezdi megszokni, hogy „földrészekben gondolkodjék“ és, hogy ne csak a történelemben, hanem a napi politikában is számontartsa a gazdasági komponenseket, tanulságosnak ígérkezett az a vállalkozás, hogy a most lefolyt költségvetési vitában megfigyeljük, hogy az államháztartásnak és az egész gazdasági életnek kérdéseit megvitató felszólalások milyen közzgazdasági felkészültségről adnak majd bizonyítékot? Ami a megfigyelés érdekes voltát illeti, nem csalódtunk, viszont annál kevesebb jelét találtuk az általános közzgazdasági

érdeklődésnek. És nem túlzás, hogy néhány beszéd egyenesen elképesztő tájékozatlanságra vall a nemzetgazdaság kérdéseiben. Ez természetesen nem vonatkozik a képviselőháznak és különösen a felsőháznak sok olyan tagjára, akinek nagy tudását a határokon túl is elismernék, ha ezeknek az uraknak nagy részét — nyilván előkelő állásuk — vissza nem tartaná attól, hogy gazdaságpolitikai gondolataikat közkinccsé tegyék. Ezekről a gyakorlati közgazdasági szakemberektől eltekintve azonban jobbra csak Egyoldalú közgazdászokat* találunk. Ez speciális jelensége a mi közéletünknek. Vannak, akik egy egész életet eltöltenek a maguk foglalkozásában, alapos gyakorlatra és tudásra tesznek szert, de sokszor teljességgel tájékozatlanok a felől, hogy az általuk művelt termelési ág milyen összefüggésben van a többi termelési ággal és hogy annak hogyan kellene beilleszkednie az ország gazdaságába.

Magukban a hozzászólásokban néha igen ritka egy-egy gazdasági adat, gyakran nincs felhasználva a laikusok részére is hasznos arányszemléltető statisztika és egyáltalán nem sok szónok beszél olyan közgazdasági gondolatról, amely ne volna elcsépelet már a mi napisajtónkban is, amely pedig csak most kezdi beolvasztani a többi esemény közé az eddig különválasztott közgazdasági rovatot. De ami joggal kelt meglepetést, számos beszéd egyáltalában nem vall arra, hogy a hozzászóló — ha nem is közgazdasági műveltsége — legalább ad hoc olvasgatás alapján igyekezett volna felkészülni a közgazdasági vitára. Ez azonban nem nagyon akadályozza a beleszólás lendületét. A felszólalók ritkán árulják el, hogy tisztán látják, hogy a kormánynak adott tanács mi módon hajtható végre, vagy akár, hogy milyen összeget emésztene föl. A felsőházi vitában viszont sokkal kevesebb közgazdasági dilettantizmust találunk. Ezt még olyanoknak is konstatálniuk kell, akik különben lelkesen ismernék el, hogy a fiatalabb közéleti generáció tudásban tútesz az előző generáción. A két generáció közt való különbségre egyébként az a legjellemzőbb, hogy a fiatalabb generációnak csaknem minden egyes közéleti tagja kritika nélkül elfogadja azt a jelszót, hogy amíg a mai Trianon fennáll, addig helyzetünket még csak elviselhetőbbé sem tudjuk tenni. Ezzel szemben áll az, hogy a csonka ország ma sem életképtelen, hanem igenis, bármily emberfeletti nehézségek közt is, de életképes és jövőt nyújtó keretek között készül a maga történelmi feladatára. Már pedig a képviselőházban a legtöbb szónok ezzel a jelszóval hessegette el a lelkiismeretéről a mindnyájunk felelősségét. A felsőházban viszont sokkal gyérebben hallottuk ezt a frázist, amely tetszés szerint alkalmazható megható bevezetésnek avagy megrázó befejezésnek.

Ami már most a költségvetési vita közgazdasági értékét illeti, ezt a nehezen megmérhető valamit index-szel érzékeltetjük, amelyet a következő módon szerkesztettünk: igyekeztünk magunkat beleélni a kormány helyzetébe — amely a tanácsokat kapta és amelytől a követelések teljesítését várják — és kiszámítottuk, hogy mennyivel kellene növelni a költségvetés kiadási tételeit, ha a költségvetési vita során fölvetett új kívánásokat a kormány mind teljesítené. Tekintet nélkül arra a jelenségre, hogy úgyszólván mindenki hangoztatta a takarékoságot, ugyanakkor azonban a legtöbb hozzászólónak volt egy-egy olyan indítványa, amelynek megvalósítása fantasztikus összegeket nyelne el. Ahol a felszólaló nem mondotta meg, hogy milyen összeggel kívánja dotálni ötletét, — kevesen adták elő ilyen pozitív módon a prepozíciójukat — ott igyekeztünk a beszéd tenorjából és érveiből következtetni arra, hogy mennyivel lehetne kielégíteni e követeléseket. Mindenütt minimális volt a kalkulációnk, a törvényhozók által javasolt legnagyobb pénzügyi akciókat nem is számítottuk, így a Déli vasút megváltását, a Máv. nagy beruházását, a háromszázezer kisiparosnak hitellel való

ellátását, a föld másfélmilliárd pengő adósságterhének olcsóbb állami hitellel való konvertálását; hasonlóképpen figyelmen kívül hagytuk az osztályharcon alapuló kívánságokat; ahol pedig a képviselő vagy felsőházi tag javaslata nem csak a folyó kiadásokat növelné meg, hanem a beruházásokat is, ott csak az első évre való összeget számítottuk. Látnivaló tehát, hogy a költségvetési beszédek e számbeli illusztrációjánál egyáltalában nem törekedtünk karrikírozásra, sőt mindenütt a legmérsékeltőbb összegeket vettük. És még így is, ha a kormány a költségvetési vitában elhangzott indítványokat megvalósítaná, olyan összeggel kellene növelnie a kiadásokat, amely egyszerűen felborítaná az államháztartást: félmilliárd, pontosan 522,520.000 pengővel. Ennek a félmilliárdnak aránytalanul nagy voltát pedig az jellemzi, hogy a magyar állam egész évi költségvetésének, az átmeneti és beruházási kiadásoknak együttvéve is több, mint harmadrészét tenné. E félmilliárd pengő a költségvetési vita során elhangzott egyes óhajítások szerint a következő főbb tételekből tevődnek össze:

Miniszterelnökség: 350.000 P. Sajtószolgálat és elműgy címén.

Külügyminisztérium: 6,570.000 P. Intellektuális propaganda külföldön, külföldi sajtópropaganda, gazdasági szakembereknek követségekhez való attasírozása, külföldi filmpropaganda címén.

Belügyminisztérium: 18,650.000 P. Új főkapitánysági épület, a fővárosi kerületi hatóságoknak közös épületben való elhelyezése, munkavédelmi hivatal, csendőrlaktanyák építése címén.

Pénzügyminisztérium: 400.000 P. Wekerle-telepi igazgatási költségek egyrészének vállalása, víztársulatoknak való adóvisszatérítés, reprezentatív trafikok stb. építése dmén.

Kereskedelmi minisztérium: 123,600.000 P. Fabehozatalt csökkentő akció, gazdasági kisvasutak, helyközi villamoselosztó vezetékek építéséhez való támogatás, Máv. sínjeinek kicserélése, egyik vicinális vasút államosítása, Máv. költségvetése, gazdasági tanács alapítása, repülőterek létesítése, országutak olajozása, állami utak fenntartása, építése, szakkönyvtárak fejlesztése, postaautók parkjának felfrissítése, postaspótlék, Máv. státuszrendezés, Máv. nyugdíjterbeinek részben való átvállalása, Boráros-téri és óbudai híd építése, halálsorompók eltüntetése, kisipari érdekek támogatása, állami üzemek költségvetésének javítása, megkezdett hidak továbbépítése, támogatás egy nem állami út építéséhez, ipari felügyelők létszámemelése, szakoktatás, termelőszövetkezetek, telefonhálózat fejlesztése, automobilszerelő műhely, ipari érdekek szolgálata, ipartestületek támogatása címén.

Földművelési minisztérium: 151,350.000 P. Halászat fejlesztése, tejtermelés fokozása, méhészet, házúpar, gabonaraktárak, kataszteri felvétel, állami kezelés alatt álló és azon kívül álló folyók szabályozása, községeknek ivóvízzel való ellátása, alföldi szárazság elleni küzdelem, szemtenyésztés, vetőmagakció, lovassport, alföldi fásítás, állattenyésztés, szakoktatás, gazdasági akadémiai tanárképző, téli és esti szakiskolák, gyümölcsstermelés átszervezése, gyümölcs-csemeteakció, mintatelep, a vetőmagsegély ingyenességének kimondása, földmunkások munkavállaló szövetkezetének dotálása, halászati szakiskola, mintagazdaság, vadászat, külföldi borházak bővítése, szaporítása, dotációjuk emelése, gazdasági felügyelők létszámemelése, a mezőgazdasági termelés racionalizálása, oltóanyagakció, mezőgazdasági népkönyvtárak, tanítók nyári tanfolyama, minden járásban 40—50 holdas mintagazdaság, partbiztosítás, víztársulatok külön támogatása, kertészet, gabona- és lisztkísérleti állomás, mezőgazdasági laboratórium létesítése minden tudományos és kísérleti intézmény mellé, utóbbiaknak nagyobb támogatása, üvegházi primörtermesztés, földbirtokok elővásárlására, parcellázási célokra, mezőgazdasági kamarák támogatása dmén.

Szociális minisztérium: 85,400.000 P. Családi házak építése, rokkantügy, közalkalmazottak betegsegítő intézete, minden községben gyermekmenhely, egy község népének fölségítése, mezőgazdasági munkások öregségi, rokkantsági, betegség- és balesetbiztosítása, nyomorék gyermekeknek otthonok, anya- és csecsemővédelem, többgyermekes családok támogatása, gyógypedagógiai nevelés, mentőegyesület terheinek vállalása, művégtaggyár, ápolónőintézet felállítása, rákkórház létesítése, ideggyógyintézetek, állami kórházak bővítése, építése, nyaraltatási akció, háború anyagi károsultjai és munkanélküli segély címén 60.000 munkanélkülit számítva.

Kultuszminisztérium: 32,200.000 P. Pécsi egyetem, cserkészlet, orvosok továbbképzése, óvodák átszervezése, ortopéd tanszék, klinikák felszerelése, klinikai könyvtárak, kultúrházak, leventeügy, leventekörök, testnevelés, pályaválasztási tanácsok, tehetség- és képességvizsgáló intézetek, Rákóczi-szobor, egységes tankönyvrendszer, szegény tanulók ingyenes könyvakciója, iskolai tatarozás és fűtés vállalása, textilszakiskola, iskolaszanatóriumok építése, iskolák portalanítása, felekezeti iskolák támogatása, leányliceum létesítése, egyházak támogatása, szeminárium, kántorképző intézet létesítése, fiatal tehetségek támogatása, iskolán kívüli népoktatás, oktatófilmelőadások, iskolaépítés, óvodák szaporítása, inasoktatás, tanítóképző kibővítése új tanfolyammal, több tanári állás szervezése, tanítók gyermekei részére internátusok, külön polgári iskola építése, tanfelügyelők számának szaporítása, gazdasági irányú továbbképző iskolák, segélyek, további két gyakorló iskola létesítése, társadalmi sportszövetségek, főiskolai és munkássportegyesületek támogatása, vitorlásrepülősport, vakok gyámoltása, gyógyítva nevelő iskolák, bábaképzőintézet, operai ösztöndíjak, vidéki színészet, obszervatórium támogatása, budapesti egyetemek dologi kiadásai, Horthy Miklós-kollégium céljaira, Kölcsey-émlékmű gyűjtése címén.

Igazságügyminisztérium: 5,100.000 P. Többlet fiatalok ügye, bírák, bírósági jegyzők, telekkönyvvezetők, becüsök számának szaporítása, az összes bíróságoknak írógéppel való felszerelése, egy telek megvétele, ügyvédi nyugdíjintézet, bíróságoknak gyors- és gépirószemélyzettel való ellátása címén.

Honvédelmi minisztérium: 8,400.000 P. Érempótdíjak, csikótelepek, tisztikar házassági óvadékai után való egyszázalékos kamatának valorizációja címén.

Tisztviselők fizetésjavítása: 90,500.000 P.

Ez az összesen több, mint félmilliárd pengő túlkiadás pedig mind „a takarékoság jegyében“ születne meg. Tekintet nélkül arra, hogy a fenti jegyzék többnyire hasznos dolgokat tartalmaz, az ember igazán eltűnődhet, vajjon hogyan lehetne kölcségetést készíteni, ha a kormány tisztán a képviselők ily közzgazdasági jóakarátára bízna magát.

FREY ANDRÁS

BELPOLITIKAI SZEMLE

— *A magyar Lordok Háza és az angol lord magyar hazája — A Lord akarja így! —
Már Hendersont is szorongatják — Emelem poharamat! ... — Díszpolgárok és dísz-
polgárnak — „Jó Csönd-herceg nagyot lépne és eltiporna ...“ —*

A FELSŐHÁZ ÜLÉSEI nagy figyelmet keltettek a parlamenti szünet küszöbén. Nemcsak azért, mert néhány érdekes beszéd hangzott d, hanem annál a fokozott visszhangnál fogva, amellyel ezeket a beszédeket a közvélemény fogadta. Kirívó példája ennek az, hogy egy liberálisnak kikiáltott vezérszónok beszédét az egyik kimondottan keresztény újság, ha petit betűkkel is, de szóról-szóra közölte. Egy másik felszólaló a kulturális kérdéseket csendőrörsök felállításával hozta kapcsolatba. Mennyivel nivósabb volt az a kívánság, amellyel Silye Áron, országszerte ismert kisgazda politikus, állott a miniszter elé egyik vidéki körútján: „Alakítsuk át iskolákká az adóhivatalokat!“ És csodálatos: ennek nagyobb visszhangja volt a sajtóban, mint a felsőházi tag kissé ódon zamatú eszméjének.

Ettől eltekintve a felsőház méltóan töltötte be minden feladatát, amelyet a törvényhozás szánt neki. A felsőház feladata nemcsak a törvényhozás egyik tényezőjének lenni; főfeladata az eszmék érlelése. Nem a fékezés. Hiszen nem konzervatívabb sem összetételében, sem érületében, sem irányzatában, mint a képviselőház. Hiszen 242 tagja közül mindössze 38 a főrendi családok által választottak száma. Ha a törvényhatóságokban meg-

lesz a titkos választás, idővel a törvényhatóságok által választott felsőházi tagok az egész vonalon a demokratikus szavazási módszer szülöttei lesznek. Par excellence a felsőház arra van hivatva, hogy a képviselőházban felvetett eszméket kiérlelje és az ott letárgyalt javaslatokat csiszolja és javítsa. A közigazgatás reformjánál ezt a hivatását fényesen teljesítette. A törvény megadja a lehetőséget arra, hogy a javaslatból a felsőház hozzájárulása nélkül is törvény váljék — elég ha a képviselőház és a kormányzó in ultima analyszt — a főbb elvek tekintetében egyetért, a javaslatból a felsőház feje felett törvényt alkothat ez a két tényező. A kormányt nem buktathatja meg, ha bizalmatlansági vótummal sújtja is. És mégsem igaz, hogy ezáltal a felsőház csak egy magasabbrendű önképzőkör nivójára szorítkozik. Mert hátamögé állhat — ha szembefordul a képviselőházzal — a nemzeti közvélemény és ennek erejével elsöpörheti a képviselőházban esetleg felülkerekedő helytelen áramlatokat.

A közvélemény visszhangja ma is erősebben szólal meg a felsőház mellett. Maguk a miniszterek egyenként felelnek az összes elhangzott bírálatokra és igen magas nivójú válaszokban igyekeznek megerőtleníteni az elhangzó súlyos kritikákat. A lapok díszesebb formában, nagyobb betűkkel és több megbecsüléssel írnak a felsőházi beszédekről. Miért van ez így? Mert a felsőházban ütközik ki leginkább az a tény, hogy Magyarország egész valójában demokratikus politikát folytat és egész közjogi struktúrája megfelel a demokrácia legmagasabb követelményeinek. Az a furcsa szokás, amely minden törvényes alap híján hatalmasodott el, hogy a felsőházi tagokat Méltóságos uraknak titulálják, beleilleszkedik a mai demokrata világba és hozzásimul ahhoz a végeredményében demokratikus célt szolgáló szokáshoz, amely a címek szaporításával járhatja le azokat.

„Tisztelt Felsőház!“ Így szólítják meg a szónokok a méltóságosak nemes, nemzeti és vitézli gyülekezetét. Hát az állami V. rangosztályon jóval alul levő tagok? Miért legyenek ők különbek és egészségesebbek, mint a többi ebben a címkórságos, kitüntetésekben gazdag, de lelkiekben szegény világban?

Ezt mondják el szegény Lord Rothermere-t látogatásaikkal egyre jobban

és egyre többször szerencsétlétő honfitársaink a Lordnak! És akkor majd látni fogja a Lord, hogy az az ország, ahol a magyar Lordok Háza — ha méltóságos asszonyok férjeinek a gyülekezete is, de mégis csak egyszerű „Tisztelt Ház!“ — az az ország nem olyan reakciós ország, amilyenek azt derék, de sötétben látó honfitársaink elhíresztelik.

ÉRDEKES, hogy napról-napra új Radomérok születnek. Nem Rothermere-ek, hanem Radomérok. így nevezem azokat a kiadószerkesztőket, akik a Lord nevében a Lord helyett nyilatkoznak magyar belpolitikai kérdésekről, amelyekről nincs joguk, sem hivatottságuk nyilatkozni. Az ő joguk és kötelességük csak arra szorítkozhatik, hogy az eseményeket regisztrálják, esetleg bírálják. De irányt szabni nekünk nincsenek hivatva! Éppen azért nem az angol Lord az, aki belügyeinkben hívatlanul tanácsot ad és kéretlenül beleavatkozik; nem, — ami kiadószerkesztőink némelyike az, amelyik idegen területre átkalandozik, beleszól olyan intem ügyeinkbe, amelyekben sem hozzáértése, sem joga nincsen nekünk irányt szabni. Legyen-e titkos szavazás, — ez nem az ő hatáskörébe vág. Legyen jó újság és sok előfizető, főképpen sok hirdető, jámbor magyar; és ha ez megvan, akkor földi hivatását ő betöltötte!

És mégis mit látunk? Azt a bizarr célt tűzték ki maguk elé ezek a jó urak, hogy áteszkamotálják a revízió ügyét a külpolitikából belpolitikai

kérdéssé. Úgy látszik nem is olyan rossz újságüzletág ez! Verbum regensük: a Lord akarja így! Mert máskülönben nem lesz revízió!

A titkos választás varázsszavával akarnak megint hatni. De tudják azt, hogy ez a jelszó elkopott és súlyosan kompromittálja az egész radikális programot az a tény, hogy alig tíz éve ezzel mérgezték meg és ma megint ezzel a jelszóval kívánják felrázni nemzetünket. Hát ez a felrázás sikerül. Jobban, mint gondolják. Annyira sikerül, hogy gúnykacajba fullad minden hasonló kísérlet. Sokkal nobilesőbb a mi dicső angol barátunk, semhogy belpolitikai reformokat kívánna cserébe olyan külpolitikai eseményekért, amelyek nem ötöle függenek. Hogy mennyire távol áll ő ettől, mutatja az, hogy előkelő magyar vendégd. sem órá hivatkoznak, hanem M. Garwinra és társaira, akik szerint „hogy a revízió ne legyen a jogoktól való megfosztás eszköze és a visszacsatolásra kerülő magyar vidékek lakossága biztosítva legyen a titkos szavazás lehetőségéről“ — ezért kell már most a titkos szavazást az egész vonalon bevezetnünk. Bevezetjük kedves Uraim és dear Sir — az egész vonalon — csak adják már vissza nekünk elvesztett országrészeinket és hazátlan árva testvéreinket! De kacérkodni nem fogunk ezzel az eszmével és én nem tudom helyeselni egy külpolitikai revűnk vezércikkírójának ezt a kacérkodását, amely kifelé sem tüntet fel bennünket a politikai jellemzilárdságnak abban a vaspáncéljában, amelyben mindenütt mutatkoznunk kell, ha azt akarjuk, hogy súlyt tulajdonítsanak állásfoglalásunknak. Ez a vezércikkíró így ír a titkos szavazásról: „Amily kívánatosnak tartjuk a titkos szavazást éppen belpolitikai ide nem tartozó okokból, hisszük, hogy ez a revíziós mozgalom mai állásán semmit sem változtatna, azt előbbre nem vinné, csupán a propaganda könnyítését, az ellenpropaganda könnyebb kivédését jelentené.“

Vigyázzunk, mert 1918 őszén az volt a baj, az adta meg a súlyt és erőt a radikális átalakulásnak és végeredményében az vezetett a kommuniz-mushoz, hogy kiváló vezérpolitikuskaink úgyszólván az egy Tisza István kivételével, aki életével fizetett jellemzilárdságáért — az egész vonalon az általános titkos választójogot vették programjukba, ezt követelte az ellenzék és ezt ígérte az új kormánypárt!

A Lordnak olyan vendégeket kívánok, akik nem untatják őt a reakdós hírünkről szóló elcsépelte mesékkel, hanem felvüágosítják őt arról, hogy mit jelentett nálunk a múltban és mit jelenthet a jövőben a radikális Program vak követése: a magyar nemzetnek meg olyan újságkiadókat, akik nem folyvást a magyar történelem leghitványabb korszakára emlékeztetnek bennünket új recept szerint készített régi orvosságokkal.

MÁR HENDERSONT is szorongatják! Angliában élő és állítólag a Lord szűkebb magyar köréhez tartozó radikális és demokrata honfitársaink már az új angol külügyminisztert is igyekeznek a maguk módján megnyerni a magyar ügynek. Egyik reggeli demokratikus és radikális lapban ezt olvasom: „Valóban művészet kell ahhoz, hogy ezt a tökéletesen kiegyensúlyozott és jóakarátú embert valaki kihozza a sodrából. A csoda mégis megtörtént, a legteljesebb nyilvánosság előtt, 150 európai újságíró jelenlétében és a csodatevő szent egy derék, lelkes, buzgó magyar újságíró volt, aki minden előzetes bevezetés nélkül, sőt minden előzetes kikötés ellenére szegezte a magyar revízió kérdését az új angol külügyminiszter mellének. Ami angol embernél nagyon ritka dolog, Henderson dühbe gurult, elvörösödött és miután az illető temperamentumos kartársunkat kissé kitanította, vérvörös arccal, úgyszólván búcsú és köszönés nélkül távozott a teremből, ahol a nagy külföldi lapok londoni tudósítóit igen előzékenyen és barátságosan fogadta volt. Tragikus következménye ennek

az inridensnek nemigen lesz...” Valóban non lesz. Mert ez a szóbanforgó újságíró is egyik demokrata és radikális nagy napilapunk munkatársa. Egyik sem esett messze a fájától és egyik sincs olyan messze, mint az est és a reggel egymástól!

Mikor ezek az urak a régi és új angol lordoknál megjelennek, bizonyára olyan világitásban mutatják be közéletünket, mintha minden miniszteri székben és minden újságkiadófőnöki fauteuilben egy-egy magyar lord ülne. Szeretném, ha az angol Lord szájába adott magyar nyilatkozatokat visszafordítaná angolra valaki: milyen meglepetés tükröződnék a Lord szemében, ha olvasná! Mert lehetetlennek tartom, hogy mindezt a Lord mondja, amit ezek a jó urak neki tulajdonítanak nem rosszhiszeműségből, csak az angol nyelv hiányos tudásából! Sehogy sem hiszem, hogy magyar Iprdok hatását tegyék ezek a jó urak, sőt abban is őszintén kételkedem, hogy őket látva az angol lordok nagyon feduális és reakdós ízűnek érezzék országunkat. Ellenkezőleg! Akik a nemzet nevében hivatottnak érzik magukat beszélni és felvilágosításokat és tanácsokat adni, azok legalább látszat szerint nem lehetnek egy reakdós nemzet buzogányt forgató, vad fiai; azok legfeljebb a radikális Terézváros tollal hadonászó, jámbor gyermekei magyar nemesi díszkacagányban vagy „in spe” kormányfőtanácsosi szürke ruhában...

EMELEM POHARAMAT!... A Pesti Hírlapban olvasom: „A III. kér. Demokrata Társaskör üdvözlő iratot küld Rothermere lordnak. A III. kerületi Demokrata Társaskör válaszmánya a következő üdvözlő táviratot küldte Rothermere lordnak: „Budapest III. kerületi Demokrata Társaskör minden egyes tagja mélységesen átérezve és átértve Lordságodnak csak az Apostolokéval összemérhető cselekedetét, — amellyel szent célul tűzte maga elé a trianoni igazságtalanság által száműzött Igazság örök jogaiba való visszaiktatását, feldarabolt ezeréves Hazánk újbóli naggyá tételét, keblünkről leszakított milliányi Vérünk elválaszthatatlan egyé olvasztását, — megszívleli Lordságodnak a demokrácia követését lelkünkre kötő üzeneteit és mint egy emelkedett hitvallás keresztes vitéze bátran és kettőzött erővel harcol az eszmék, — a Martinovicsok vérevel megszentelt és megdicsőült Vázsonyink által mindhalálíg hirdetett eszmék! — mielőbbi megvalósításáért. Nemzetünk imája és Isten áldása kísérje Lordságodat továbbra is a megkezdett úton, hogy Élete nagy Művének Diadalát teljes erőben és viruló egészségben, Hazájának és Hazánknek üdvére, Családjának örömére megérje!”

Szegény jó Lordunk most már törheti a fejét, hogy ki volt Martinovics és ki volt Vázsonyi. Meg a hosszú mondatokon is töprenghet, különösen ha nem jól fordítják le neki.

Volt egy angol király aki, mikor a lovát kilőtték alóla, így kiáltott fel: — „A horse! A horse! my kingdom for a horse!” III. Richard egy királyságot akart lóra váltani, hogy az életét megmentse. Ez a sok zengő frázis egy fordítóért kiált, aki két királyságot tesz lóvá, hogy egy angol lord megértse!

VALAMIKOR RÉGEN a díszpolgárság a legritkább és legnagyobb kitüntetés volt, amelyhez a legkiválóbb halandók is csak életük alkonyán jutottak. Díszpolgár volt egy Washington, díszpolgár volt egy Garibaldi, díszpolgár volt egy Kossuth, akik már életükben eszmévé finomultak. Díszpolgárrá választotta minden község Bethlen Istvánt, aki a megcsúfolt és darabokra tépett országot visszavezette az alkotmányos élet útjára és

ezen a téren működését betetőzte éppen akkor, amidőn a frankper kapcsán az ő és a nemzet ellenségei ország-világ előtt a nevét meghurcolták. Eddig minden rendben volna! De ma ez a szép és ritka szokás a köznapi élet bántó orgiájává fajult el.

Ma díszpolgárrá választják azt a képviselőt is, aki semmi egyebet sem tesz, minthogy elküldi választóinak a kultuszminister levelét, amelyben közű, hogy az iskolafejlesztési törvény rendelkezését teljesítette a községgel szemben; ugyanekkor ugyané község előjáróságának valamelyik éber tagja titkon megsúgja a képviselőnek, hogy milyen jó, milyen szép az a díszpolgárság! A többi magától jön. Az egyik ilyen község képviselőjének még a nevét is bevészté az iskola falába. Ma ilyen világot élünk. Pedig ez volna az a tér, amelyen minél előbb el kellene távolodnunk Kelettől, az ő bizantinizmusától és minden keleti cifrázkodástól, gyökeresen megváltoznunk és simulnunk Nyugathoz!

Miért kell mindent profanizálnunk? Miért kell díszpolgárrá választani a szomorú, letűnt korszakban egyik rózsaszínű szerepet játszó bohémünket, amikor a másik ugyancsak rózsaszínben tündöklő szerepet vállalt társa kiszökött és ma is az emigránsok sötét táborát szaporítja? Miért kell most már színésznőket is díszpolgámókké választanunk? Hová fog ez vezetni? Oda, hogy az egyszerű sűrke polgárok lassanként kipusztulnak ebből a demokrata országból, amelynek ezután végre csak kétféle lakosai lesznek: díszpolgárok és díszpolgámóik, vagy kormánytanácsosok és kormánytanácsosnők.

HA EGY SZENZÁCIÓKRA ÉHES bulvard-lap azt írná, hogy egy képviselő az Alhambra-mulató tetőteraszán jókedvében összetörte a néger szaxofonját és a kárt a véletlenül egy táncosnő társaságában ott időző és az államtól háromszoros fizetést húzó államtitkár előlegezte, — ha nevekkel jelennék meg e hír, amelyből egy betű sem igaz, — akkor is hiába keresnénk másnap cáfolatot vagy tiltakozó szót a bulvard-lap hasábjain. Mit jelent ez a néma csönd, mit jelent ez a kiáltó hallgatás? Talán a lenézést, amely kézlegyintéssel intéz el minden csúnya hírt, mintha azt mondaná: „Eh, hiszen csak az újságok írják... senki sem olvassa... És azok sem hiszik, akik olvassák!... Menjünk tovább, — hadd haladjon a karaván — előre!...«

Ha egy társaság alakulna a közélet purifikálására és az a társaság működését azzal kezdené, hogy minden tagjának közpénzen autót vásárolna, hogy gyorsabb tempóban végezhesse a purifikálást — risum teneatis! — „nem fakadandnátok kacagásra barátim?« — Nem! — A horatiusi „nil admirari« már közszokássá vált.

Ha valamelyik újság vezércikket írna arról, hogy egy nagyúri társaság összeállott és bibictójások felkutatására és tömeges kivitelére közkereseti társaságot alapított, — amelyben a részvénytőke fele erejéig az állam is részt vesz, sőt kamatmentes kölcsönt ad neki ötven évre, amelyből nemcsak a társaság vezetői, hanem valamennyi tagja gazdag fizetésben részesül, — mit látnánk másnap? Semmit sem látnánk. Azt látnók „szellő se mozdul, levél se rezdül«. — Nem zörög a haraszt szél nélkül? Nem. De nálunk hiába fújna szél, hiába zúgna orkán, a haraszt akkor sem mozdulna meg. Mi ez? A közvélemény megsüketülése? Az erkölcsi érzék elnémulása? Hogyan, hát már annyi energia sincs bennünk, hogy tiltakozzunk az ilyen rágalomhadjárat ellen? Hogyan, hát már annyi szemérem sincsen bennünk, hogy szégyeljük méltatlan meghurcoltatásunkat? Hogy is mondja Shakespeare? „A szemérem a vadállatokhoz menekedett!...« És hogy mondja Ady Endre?

„Vacog a fogam s füttyürészek...

Ó, jaj nekem, ha elnémulnék»
 Vagy fölbámulnék, fő a Holdra:
 Egy jajgatás, egy roppanás.
 Jó Csönd-herceg
 Nagyot lépne és eltiporna.“

A mai Csönd-herceg akkor lépne nagyot és akkor tiporna el, ha a Napba nézve és füttyürészve — elkialtanám magam.

HEGEDŰS KÁLMÁN

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

— *A Daws-terv revíziója, a Young-féle tervezet. A francia kormány is a kamara állásfoglalása* — *A kisebbségi kérdés Madridban* — *A magyar miniszterelnök külföldi útja* — *A hidasnémeti incidens* — *Bolgár-szerb kérdés* — *A Maniu-kormány helyzete* — *A Távols-Kelet* — *Andrássy Gyula gróf* —

A DAWES-TERV revíziójával megbízott független nemzetközi szakértő bizottság négy hónapi tragikus fordulatokban, gazdag és szakadatlan munka után megoldotta nehéz és felelősségteljes feladatát és 1929 június 7-én délután 6 órakor a párizsi George V. szállodában aláírta jelentését. Bármennyire kétségbe vonták is a szakértőknek a kormányoktól való függetlenségét, a munkamódszerek és az eredmény bizonyítják, hogy itt valóban komoly üzletemberek és nem politikától állandóan befolyásolt kormány-megbízottak dolgoztak. Az amerikai szakértők létre akarták hozni a megegyezést és a tárgyalások ama nagy krízisétől eltekintve, amikor Schacht a német ellenindítványokat benyújtotta és úgy látszott, hogy az egész munka zátonyra jut, minden oldalról a legbecsületesebb megértési és megegyezési hajlandósággal találkoztak. A bizottság tanácskozásai csődjének nem volt szabad bekövetkeznie, hiszen a pámapos bizonytalanság április folyamán megmutatta, milyen katasztrofális következményekkel járt volna ez elsősorban Németország gazdasági helyzetére és hitelére, de további kihatásában a hitelező államok pénzügyi szervezetére, életére és jövőjére is. A jelentés, amelyről befejező mondatai nyomatékkai hangsúlyozzák, hogy osztatlan egész, tehát nem lehet egyes részleteiben elfogadni s más részleteiben elvetni, mindenre kiterjedő megoldási javaslatot terjeszt az érdekelt hatalmak kormányai elé.

Három elven épül fel: Németország abszolút teljesítőképességének a mértékét vették, amennyire ez lehetséges volt, a megoldás alapjául; ezt összevetették a szövetségeseknek, amennyire lehetett, redukált követeléseivel és végül keresték a technikailag legmegfelelőbb megoldást a fizetések lebonyolítására, a nélkül, hogy azok Németország hitelét veszélyeztessék, nyitva hagyva az utat még annak a lehetőségnek is, hogy az adós egy bizonyos idő múlva könnyebbségekben részesülhessen. Magára a jóvátételt megoldásra és a fizetési tervre vonatkozóan viszont a következő három elv vezette a bizottságot: 1. az évi törlesztési összeget két részre osztották, feltétlen fizetendő és halasztható részre; 2. a természetbeni szolgáltatásokat még az évek egy sorára (tíz évre) állandóan eső skála szerint fenntartották; és 3. megállapították azokat a feltételeket, amelyek alatt különösen nehéz körülmények között a fizetések egy részére nézve moratórium adható, összességében az évi törlesztési átlagot 2.050 millió márkában állapították meg, de Németország mai helyzetét tekintetbe véve úgy, hogy az első év fizetési összegei lényegesen csekélyebbek és fokozatosan emelkednek

egészen 1966-ig, amikor közei két és félmilliárd márkát érnek el; ebben a harminchetedik évben a 660 millió márkányi feltétlenül fizetendő összeg megszűnik és további huszonegy évre csak a feltételesen fizetendő összegek maradnak fenn 1985-ig, körülbelül 1.650 milliós átlaggal, az utolsó három évben pedig a fizetési összegek már csak 900 millió körül mozognak. A német tartozás mai tőkeértéke 5½% kamatozással körülbelül 37 milliárd márkát tesz ki, ami a szövetségesek 40 milliárd márkás követelésével szemben nem nagyon lényeges engedmény, viszont 10 milliárddal több, mint amennyit a német szakértők, a birodalom teljesítőképességét vévén alapul, megajánlottak. A fizetések technikai lebonyolítására egy Nemzetközi Reparációs Bank felállítását javasolja a bizottság. Ennek a „Bank for International Settlements”-nek szervezetére, alaptőkéjére és működésére vonatkozólag részleges útbaigazítással, illetve tervezettel szolgál a bizottság. A százmillió dolláros alaptőkéjű bank igazgatóságát a hat hitelező és egy adós állam központi bankjai nevezik ki és működési körét olyképpen írták körül, hogy a nemzetközi pénzpiacon sem pénzműveleteivel, sem annak következtében kifejlődött hatalmával ne válhassék veszedelmessé, illetve a jegybankok vetélytársává, hanem bizonyos hiteloperációk keretén belül, a reparációs fizetések bizalmi helye (trustee-je) legyen, tehát a fizetéseket ellenőrizze, lebonyolítsa és a nála átfutó tőkéket gyümölcsözően kezelje.

A szövetségesek igényeinek, bár csekély, de kényszerű leszállítása következtében a bizottságnak a szövetségesek kormányai által kiválasztott tagjai maguk között számításokat és javaslatokat tettek a szövetségközi adósságoknak a spaai konferencián megállapított felosztási kulcsának újból való elosztására. Az új javaslat szerint, melynek elfogadása éppúgy, mint az egész tervezet, természetesen a kormányok hozzájárulásától és meg egyezésétől függ, a csökkenés legnagyobb terhét Nagybritannia viseli, de kisebb arányban a többi államoknak is redukciónak kell elfogadniuk. A Németbirodalom megterhelése és a jövő kilátásai szempontjából nagyjelentőségű ama memorandum, melyet a javaslatához csatoltak és amely szerint tekintetbe veszik a hitelező államoknak esetleg saját háborús hitelezői által a jövőben koncedálandó enyhítéseket vagy engedményeket. Minthogy ilyen enyhítésben vagy engedményben a közvetlen hitelezőket — azaz az európai „szövetséges” államokat — csak az Egyesült-Államok részesíthetik, ebben a javaslatban, bár távoli reményként, már benne foglaltathatik az a kilátás, hogy Amerika harminchét év múlva talán el fogja engedni a még hátralékos adósságrészt.

A német kormány kétségtelenül súlyos felelősséget vállal elfogadva ezt a tervet, amely ötvennyolc éven át olyan évi terhet ró a megcsonkított, leggazdagabb ipari területeitől és kolóniáitól megfosztott, a háborúban kimerült birodalomra, mint megközelítőleg egy háború előtti békeév normális költségvetési bevétele. Ez a motívum volt a német nemzeti párt támadási alapja. Mégis az államférfíui felelősség szempontjából a jövő Idlátásainak mérlegelése alapján igazat kell adnunk Stresemannak és a birodalmi kormánynak, hogy a jelentést a terv végrehajtására hivatott államközi konferencia megbeszéléseinek alapjául elfogadta. Ha nem tette volna, nem maradt volna más hátra, mint visszatérni a Dawes-tervhez, azaz évenként, már a folyó évet is beleértve, 800 millió márkával többet fizetni, mint amennyit az 1929 szeptember i-én életbelépendő Young-terv a birodalomra ró és szembeszállni azzal a lehetőséggel, sőt bizonyossággal, hogy ez a legrövidebb időn belül a birodalom pénzügyi csődjéhez vezetne. Ez a csőd ugyan tényleg súlyosan megkárosítaná a hitelezőket is, de egy nemzetnek nem szabad öngyilkosságot elkövetnie és nem lehet saját pusztulása árán kergetnie ellenfelét veszélybe. Azok, akik a Ruhr-politika csődjét megérték és saját kárukból

tanulni tudnak, nem gondolhattak felelősségük tudatában más megoldásra, mint a terv elfogadására, azzal a hozzáadással, hogy az eljövendő konferencia nemcsak a reparációs, hanem a háborúból és a szerződésekből származó összes kérdések likvidációját kell, hogy meghozza,

A német kormánynak tehát az a célja, hogy az elkövetkezendő konferencián megoldáshoz juttassa a Rajna-vidék kiürítésének problémáját és felvesse a Saar-terület Németországhoz való azonnali visszacsatolásának kérdését is. Bár az összes háborús kérdések likvidálásához tényleg ez is hozzátartoznék, minthogy a békeszerződés világos intézkedése szerint a Saar-terület hovátartozásáról 1935-ben kellene népszavazással döntenie, lehet, hogy Stresemann ezt a kérdést csak taktikai okokból feszegeti, hogy a francia kormányra, illetve az arra nehezedő nacionalista befolyásra a többkövetelelssel nyomást gyakoroljon. (Bár nincs kizárva, hogy anyagi áldozatok árán elérheti célját, amely esetben a békeszerződés egy fontos fejezete in optima forma revízió alá vétetnék, valószínűleg az összes szerződő felek hozzájárulásával.) A brit kormány el van szánva arra, hogy egész befolyásával a Rajna-vidék kiürítése mellett foglaljon állást, sőt az angol csapatokat egyedül is hajlandó visszavonni, ha a kiürítés dolgában megegyezés jön létre. Tekintettel arra, hogy a Young-féle terv nem gondoskodik a rajnai megszálló csapatok eltartásának költségeiről, a terv végleges elfogadása magában foglalja a két utolsó rajnai zóna kiürítését is legkésőbb 1930 január i-éré. Négy évi sok csalódással telt küzdelem után, Stresemann meg fogja tehát érni kitaró és tapintatos diplomáciai munkájának legnagyobb jelentőségű eredményét: a birodalomnak a békeszerződésben meghagyott határain belül nem fog többé idegen katona állani.

Ennek a megtartandó kormánykonferenciának időpontjára nézve már létrejött a megegyezés a hatalmak között: augusztus 6-án fog kezdődni. De a konferencia helyére vonatkozólag még mindig tart a huza-vona. A MacDonald-kormány igen határozottan fejezte ki amaz óhaját, hogy az új brit kabinet tagjainak elfoglaltságára való tekintettel London legyen a konferencia székhelye. Olaszország, Belgium, Japán és Németország a javaslat-hoz sietve hozzájárultak, hiszen a londoni légkör, szenvtelenségével, minden belpolitikai izgalomtól mentesen, de viszont emberi és politikai megértéssel telten, valóban a legmegfelelőbbnek látszik ennek az új nagy békekonferenciának megtartására. Nem úgy Franciaország, amely egyrészt fél éppen ettől a megértéstől, — amelyet Párisban engedékenységnek neveznek — másrészt pedig nem szívesen mond le arról az előnyről, amely egy neutrális városban a francia köztársaság osztályrésze lenne azáltal, hogy ott az elnöklés a legrégebben kormányon levő miniszterelnöknek, Poincarénak jutna, míg Londonban természetesen MacDonalddal elnökölné. Ha tehát ezen a ponton Franciaország végül engedni is fog, igyekezni fog ezt az engedékenységet angol részről teendő más, érdembeli koncessziókkal megvásároltatni. Vagy megfordítva, ha a hely dolgában a brit kormánynak kell engednie, igyekezni fog politikáját amennyire lehet rákényszeríteni Párisra. Pozíciója ma elég jó ebből a szempontból.

Engedményekre pedig a francia kormánynak annál inkább szüksége van, mert az önnön rövidlátó csökönysége által fonott hálóból kivergődni nem tudó francia nacionalista opposzió mindnehezebbé teszi számára parlamentáris helyzetét. Poincaré immár negyven órán át magyarázza részben a kamara bizottságaiban, részben a plénumban mindazokat a nyomós okokat, amelyeknél fogva a francia törvényhozás kényszerűen nem tehet egyebet, mint hogy az amerikai Egyesült-Államokkal 1925-ben között Mellon—Bérenger-féle és a szinte egyidejűleg Angliával kötött Caillaux—Churchill-féle egyezményeket hamarosan még augusztus i-e előtt ratifikálja. A francia

kamara tagjai csodálatosképpen elvesztették világosan látásukat és a közvéleménybe is átviye demagógiájukat, elhitették önmagukkal és a nem szívesen fizető francia tőkessel, hogy csak akarniok kell, kicsikarhatnak Amerikától jobb feltételeket, mindenesetre annak a fenntartásnak az elismerését, hogy, ha Németország nem fizet, vagy fizetéseiben fennakadás támad, ők is ugyanilyen arányban leszállíthatják fizetéseiket New-York felé. Elfelejtik, hogy régen kontrahált adósságról van szó, melynek visszafizetése nem is lehet kétséges és nem függhet más körülménytől, hacsak Franciaország nem akarja hitelét kockáztatni. Elfelejtik, hogy az Egyesült-Államok nem ismerik el a velük szemben fennálló adósságok bármilyen összefüggését Németország reparációs adósságaival. Még saját szemeknek sem akarnak hinni, pedig előttük volt a washingtoni szenátus határozata, melynek értelmében az amerikai hadianyagokért járó 407 millió dollárnyi adósság augusztus 1-én mindenesetre esedékessé válik, hacsak Franciaország előbb nem ratifikálja a megegyezést, amely esetben automatikusan halasztást kap 1930 május 1-éig. A kamara ugyanis mindezek dacára belekényszerítette a kormányt abba a megalázó jellegű lépésbe, hogy a Fehér Háztól halasztást kérjen ratifikáció nélkül is. Az előrelátott negatív válasz dacára még mindig vajódik a ratifikáció kérdése. A Palais Bourbon tagjai még mindig azt hiszik, hogy a ratifikációra felhatalmazó törvénybe még bele vehetnek fenntartásokat. Poincaré megmagyarázta nekik, hogyha fenntartásokkal ratifikálnak, amit az Egyesült-Államok nem fogadnak el, akkor ő lemond, augusztus 1-én Amerikának és a Churchill-féle megegyezés szerint, egyidejűleg Angliának is egyenként 407 millió dollárt kell fizetni és utána mégsem marad egyéb hátra, mint ratifikálni, bár közben kockára tennék még a Young-terv életbe lépését is. A kamara az utolsó percben valószínűleg be fogja látni küzdelmének gyermekes voltát és kilátástalanságát, de Franciaország hitelét — amely pedig Európa összes államai közül legelső helyen áll — mégis bizonyos mértékig ferde megvilágításba helyezte egyes politikai csoportok különös, túlzó és helytelenül alkalmazott hazafiassága.

A NÉPSZÖVETSÉGI TANÁCS ötvenötödik ülészakának, melyet a spanyol kormány meghívására Madridban tartottak június 10 és 15-e között, napirendjén egyetlen kimagasló fontosságú tárgyként a kisebbségi kérdés szerepelt. A volt brit külügyminiszter elnöklete alatt ülésező tanácsi hármassbizottságnak a Tanács kisebbségi eljárási szabályaira vonatkozó jelentéseit és javaslatait a Tanács tulajdonképpen Nagybritannia képviselőjének közbejötté nélkül tárgyalta le. A MacDonald-kormány csak akkor alakult meg, még nem foglalhatott állást ebben a nagy horderejű kérdésben, bár az új brit miniszterelnöknek egy régebben megírt, de éppen akkor megjelent cikke a kisebbségi kérdéstről eléggé körvonalozta a munkáskormány meggyőződését erről a súlyos problémáról. A madridi brit nagykövet, mint tanácsúig tehát csak hallgathatott és így Stresemann többnapos küzdelme után a Tanács elfogadta a londoni bizottságnak egy a kisebbséget távolról sem kielégítő, mindamellett haladást jelentő javaslatát. Németország és Kanada képviselőinek egyidejű, de egymástól független akciója mindenesetre ahhoz az eredményhez vezetett, hogy a népszövetségi Tanács által elhanyagolt kisebbségi kérdés a legfontosabb nemzetközi problémák sorába emelkedett és immár a világ közvéleményének ellenőrzése alatt áll. Arthur Hendersonnak, az új brit külügyminiszternek kijelentése szerint, az angol kormány keresni fogja az alkalmat, hogy az ősszel, akár a Tanácsülésen, akár a közgyűlésen kifejtse nézetét erről a kérdéstről, hangsúlyozván, hogy az új eljárási szabályokat nem tartja kielégítőknak és az ügyet ezzel a megoldással nem tekinti lezártnak.

MAGYARORSZÁG, bár a népszövetségi Tanácsnak nem tagja, a kisebbségi kérdés iránti érdeklődését, mint legelsősorban érintett állam, különös nyomatékkal óhajtotta kifejezésre juttatni és befolyását a megoldásnál érvényesíteni azáltal, hogy Bethlen István gróf miniszterelnök személyesen utazott Madridba és folytatott ott tárgyalásokat az ott összegyűlt vezető államférfiakkal. Látogatása alkalmat szolgáltatott arra is, hogy a Magyarország és Spanyolország, e két oly sok tekintetben rokongondolkodású nemzet között fennálló, a gyakorlati politikában ugyan eddig nem érvényesült rokonszenvet és barátságot egy békéltető és döntőbírósi egyezmény megkötésével újból megerősítse, sőt gyakorlati tartalmat adjon neki. Látogatása és a fogadtatás, amelyben részesült mind Alfonz király, mind Primo di Rivera tábornok, Spanyolország diktátora, mind pedig a Madridban egybegyűlt idegen államférfiak részéről, tanúbizonyoságot tettek Magyarország politikai súlyának és tekintélyének emelkedéséről és a magyar név megbecsüléséről.

Magyarország miniszterelnöke madridi utazását, mely menet és jövet Párizson át vezetett, felhasználta arra, hogy, miután előbb Madridban szívélyes és hosszú eszmecserét folytatott Briand-nal, audiencián jelenjék meg a francia köztársaság elnökénél és látogatást tegyen Poincaré miniszterelnökénél. A népszövetségi kölcsön-tárgyalások óta ez volt az első alkalom, hogy Franciaország összes vezető államférfiaival ismét érintkezésbe jutott. A visszhang, amely látogatását a francia sajtóban kísérte, mutatta, hogy szerencsés gondolat volt a tradicionális kapcsolatokat ismét felvenni és a francia-magyar kulturális és gazdasági összeköttetések útjára lépni. Franciaországnak nem lehet érdeke, hogy Magyarország ne lásson benne mást, mint a békeszerződések felelős szerzőjét. Előbb-utóbb meg kell győződni arról, hogy Magyarország, kis állam léte dacára, minden európai nagyhatalom számára már földrajzi helyzeténél fogva is olyan pozíció, amelyet nem lehet állandóan elhanyagolni. Ha tehát a magyar nemzet részéről megvan az Őszinte hajlandóság arra, hogy felélessze az évszázados hagyományos kulturális, gazdasági, sőt talán távoli végeredményben politikai összeköttetéseket is, abban a nagyobb koncepcióban, amelynek keretében Franciaország európai politikáját tovább akarja fejleszteni, a Duna könyökén famálló és életerősnek bizonyult magyar államnak is megvan a maga jelentősége. Azt sem lehet tagadni, hogy Franciaországban, még a legmerekvebben elzárkózó hivatalos körökben is, a jóvátételt probléma közelgő megoldásával és a Rajna-vidék kiűritésével együtt, a békeszerződések újabb értékelése kezd lassan kifejlődni. Az érinthetlenség dogmája megszűnik és helyébe lép az idővel beállható változások és javulások teóriája. Bármily csekélynek látszik is még egyelőre ez a fordulat, ha a francia gondolkodás logikai merevségét tekintjük, a nélkül, hogy túlozni akarnánk, a mi részünkről is jó, ha ennek az egyelőre igen enyhe formában megnyilatkozó változásnak jelentőségét igyekszünk kellő mértékére leszállítva, megbecsülni és értékelni.

EBBE A NAGYVONALÚ politikai elgondolásba persze sehogy sem lehet beleilleszteni az úgynevezett hidasnémeti incidenst. A cseh diplomáciát itt teljesen elragadta koraérettségének fiatalos heve. Hatalmának helytelen felbecsülése és a diplomáciai lehetőségek nem kellő mérlegelése pedig Magyarországgal szemben olyan lépésekhez vezette, amelyek igen nehézre teszik számára az alapjában jelentéktelen ügyből való kibontakozást. Magyarország nyugodt, szinte érdektelen hangon világosította fel a nyugtalan és izgatott cseh szomszédot, hogy a határpályaudvarokra vonatkozó forgalmi egyezmény nem biztosíthat menlevelet kémek részére. Hogy azután a cseh kormány miként fog a sajátmaga által másnak font hálóból.

mélybe belekeveredett, ismét kivergődni, nem tudjuk s az elintézésnek a gondját nyugodt lelkiismerettel rájuk bízunk. A mi eljárásunk jogilag és szerződésileg annyira megtámadhatatlan, hogy a megoldást megtalálni Prága számára nem igen lesz könnyű dolog.

A BALKÁNT pedig állandó nyugtalanságban tartják helyi jellegű viszályok, különösen a jugoszláv-bolgár viszony nem tud megjavulni. Az új határ mentén lakók közlekedésére és a határátlépések technikai lebonyolítására vonatkozó pirod egyezményben a két kormány hiába igyekezett a határlakosság lecsillapítására modus vivendit találni. Egyrészt egyik kormány sem ratifikálta még az egyezményeket, másrészt folytonos új merényletek, melyekben mindegyik kormány a másik kezét akarja látni, rendkívül elmérgesítik a helyzetet. A pártatlan szemlélő számára leszűrődő benyomás az, hogy hiába igyekeznek a nagyhatalmak, elsősorban Franciaország és Anglia, demarsok útján nyomást gyakorolni akár Belgrádban, akár Szófiában, amíg a macedóniai kérdést egy sokat szenvedett fajta, a macedón bolgárok kívánságainak megfelelően, emberien meg nem oldják, a két balkáni szláv állam viszonya nem fog nyugvópontra jutni.

ROMÁNIÁT egy új puccs elhárított veszélye rázta meg az utóbbi hetekben. Kommunistá, vagy tisztán katonai puccs volt-e, vagy e két elem kombinációján alapult-e, az ellenmondó hírekből s a cenzúra nyomása alatt nehéz megállapítani. A Maniu-kormány, mely idejében tudomást szerzett a készülődő összeesküvésről, elejét vette a veszélynek és erélyes intézkedései segítségével helyén maradt, sőt tekintélye elég erős volt még arra is, hogy a régenstanácstól kieszközölje közigazgatási reformja számára az előzetes szankciót. A liberális ellenzék az erősen decentralizáló reformmal szemben a végletekig tagadó álláspontra helyezkedik, mert pozícióját félti a terv keresztülvitelétől. Mindenesetre kétségtelen, hogy a Maniu-kormány nehézségei, melyeket a növekvő gazdasági krízis minderősebben érezhetővé tesz, újabb és újabb akadályok képében tornyosulnak elébe. Az ország az ígéretek beváltását várja, hiszen Mamut annak idején megváltóként üdvözölte. Hiába van a tárgyilagos szemlélő tudatában annak, hogy Maniut és társainak legalább egy részét valóban a legjobb szándékok hatották át és hogy motívumaik tisztességét, legalább, ami a román belpolitikát illeti (a kisebbségi politika kivételével) nem lehet kétségbe vonni, a román adófizető részére, akinek terheit növelte és a román tisztviselő részére korrupcióellenes küzdelmével, akinek kereseti lehetőségeit csonkította, csalódást hozott nyolchónapos kormányzása. Az új román királyság európai színvonala szempontjából pedig, mely felé Maniu és Vajda-Voevod törekedtek, aligha lenne nyereség, ha a gazdasági és pénzügyi befolyásukat újjászervező liberálisok vennék vissza a kormányzást.

A TÁVOL-KELETEN háborús felhők tornyosulnak. A nankingi Kuo-Min-Tang szovjetellenes politikája újabb tetteiben nyilatkozott meg. A karbini orosz vasúti alkalmazottaknak elfogatása, a szovjet szakszervezet feloszlata, ultimátumszerű lépést provokált Moszkva részéről. Moszkva három napon belül szabadonbocsátást és elégtételt követel, különben, úgymond, más rendszabályokhoz lesz kénytelen fordulni. Japán forrásból orosz hadmozdulatok híre érkezik a mandzsu határról. A Kuo-Min-Tang válaszában a szovjet ellen emel viszonvadásokat. Nehéz elhinni, hogy Moszkva egy ilyen excentrikus háborúra szánja rá magát és nem valószínű, hogy a Kuo-Min-Tang a provokálásban ily messze menjen. De mindenesetre érdekes a szovjetpénzen életrekelt Kuo-Min-Tang élesen kommu-

nistaellenes újabb politikai fejlődése és másrészt jellemző a szovjetpropaganda háborús izgatása.

A nankingi kormánynak nagy előnyére válik az időközben Japánban végbement kormányváltás. A konzervatív Tanaka-kormány, amelynek presztízse állandóan gyengült az utóbbi időben, megbukott a Kellogg-paktum ratifikálásán és a Csang-Co-Lin meggyilkolásáról szóló jelentés hiányosságain. Helyét a liberális Hamagucsi kormánya foglalta el, amelyben a nagy politikai múltú és széles látkörű kínabazát Sidehara báró vállalta a külügyi tárcát. Az új japáni kormánytól valószínűleg szorosabb kooperációt lehet várni Kínával, hiszen a japáni liberálisok Kínát nem gyarmat-, hanem piacként akarják felhasználni Japán népességi és gazdasági problémáinak megoldására.

AKI MAGYARORSZÁGON külpolitikával foglalkozik és külpolitikáról ír, az nem mehet el Andrássy Gyula gróf frissen hantolt sírja mellett megüledés nélkül és a nélkül, hogy a tisztelet és a gyász zászlaját meg ne hajtsa egy nagykoncepciójú és tragikus sorsú magyar államférfi emléke előtt. Andrássy Gyula gróf egyike volt ama keveseknek a Kárpátok koszorúján innen, akik a világpolitikát fölülről nézték s nemcsak a fákat, hanem az erdők körvonalait is világosan látták. Államférfiaink közül kevesen hatoltak bele oly mélyen a magyar múlt rejtélyeibe, mint Andrássy Gyula gróf, az éles kritikai elméjű historikus. Még Európában is kevesen ismerték a nagy katasztrófához vezető politikai események szövevényeit oly alapos-sággal és boncolták azokat olyan judidummal, mint Andrássy a világháború előzményeiről szóló nagy munkájában, amelynek angol kiadása rendkívül nagy érdeklődéssel találkozott és nagyobb könyvsiker volt, mint a világproblémákat nehezen értő és követő magyar publikum elé kerülő magyar kiadás. Viszont nehéz keserűbb tragikumot elképzelni, mint azét az Andrássy Gyuláét, akinek élete célja joggal lehetett nagynevű apja örökét továbbfejleszteni és a Ballplatzról az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikáját az általa helyesen felismert irányban vezetni. Az osztrák-magyar kiegyezés szellemében és a német szövetség tiszteletében nőtt fel és amikor már élete delén túl átvette a közös külügyminiszter hivatali pecsétjeit, alig tíznapos kormányzása alatt egész politikai elgondolásának ezt a két pillérét kellett“ hogy sajátkezüleg ledöntse, azaz, hogy ledőlésüknél asszisztáljon, a nélkül, hogy akár hazáját megmenthette volna, akár a békének szolgálatot tett volna. A görög sorstragédiák ismernek Üyen tragikumot, amelynek mélységét a magyar közvélemény talán sohasem is ismerte fel teljesen. Andrássy Gyula, mint a magyar kultúrának, a legtisztább magyar hagyományoknak hordozója, mint a magyar intellektuális fölény egyik legérdekesebb reprezentánsa, nemcsak atyja árnyékában élt, hanem önálló történelmi nevet hagyott hátra.

OTTLIK GYÖRGY

A „FELSZABADÍTOTT” SZLOVENSZKO¹

—Srobár kommentárja Felső-Magyarország elvesztésének történetéhez—

I.

A VILÁGHÁBORÚ nehéz éveiben a rózsahegyi katonai kórháztelep egyik orvosa Srobár Lőrinc volt, míg a Bécsben levő „Gemeloh sames Zentralnachweise-Bureau, Zensurabteilung”² szerb osztályában Hodzsa Milán kezelte a szerb-osztrák-magyar hadifoglyok levelezését. Mindkettő az akkori tót politikai életben a csehbarát irányzatot képviselte. Hodzsa inkább politikai taktikából, Srobár cseh iskolákban és cseh környezetben szerzett hajlamai és politikai felfogása alapján. Ennek következtében, ami Hodzsánál egyéni vagy politikai célszerűségből fakadt cselekedet, ugyanaz Srobámál az elcsehesedett tót férfiúnak meggyőződés diktálta magatartása. Hodzsa agitáló politikus és hírlapíró volt, Srobár politizáló agitátor, aki mint a Masaryk-irányzat felsőmagyarországi exponense nem abban látta működése célját, hogy pártpolitikát csináljon és hogy csak egy frakcióra szorítkozzék, hanem hogy a csehofilizmusnak a tótság körében minél több barátot szerezzen és a cseh-tót nemzetegység eszméjét Felső-Magyarországon népszerűsítse. Srobár iskolai nevelése, szellemi fejlődése következtében gyökerezett ebben az eszmekörben. Hodzsa viszont, aki egész életét Magyarországon töltötte és aki egész hírlaphói és politikai egyéniségével a magyarországi viszonyokkal és a magyar politikai élettel fonódott össze, mindenfelé tekintett, ahonnan nemzete és természetesen saját lapja részére is segítséget, támogatást remélt. A cseh-tót nemzetegység, melyet Hodzsa szintén propagált, nála inkább eszköz volt, mint cél. Nem is lehetett más, mert tót nemzeti érzése, a tót nemzet önállóságába vetett hite virtuozitással szerkesztett lapjának³ minden sorából kicsendült, míg Srobár csakis a cseh-tót nemzetegységbe való tót beolvadást és annak előnyeit hirdette. Hodzsa a tót nemzeti célok elérésére más utakat is keresett, mint a cseh barátságot és éppen a Ferenc Ferdinánddal való összeköttetése, különösen pedig a balkán háborúban elfoglalt szerbellenes álláspontja mutatták, hogy nem egyedül a cseh-tót nemzetegység megvalósításában látja nemzete részére a kivezető utat. Mi sem természetesebb, hogy Srobár és Hodzsa között, már ezen elvi differenciák következtében is az összeütkö-

¹ Dr. Vavro Srobár: Osvodobené Slovensko. Pamäti z rokov 1918—1920. Svázok proy. Vydal „Cin“ v Praze 1928. 470 l.

² E katonai cenzúrahivatalnak élén Kick ezredes állt. A hadifoglyok levelezését ellenőrző osztály főnöke Stodola Komél volt. A tót alosztályban meghúzódtak többek között Dérer Iván, Szokolcay Árpád, Makovicky Milos, a szerb alosztályban Hodzsa Milán, a lengyel alosztályban Halasa. Valamennyien a cseh maffia szolgálatában álltak és az összeomlás után a cseh-tót politikai életben jelentős pozíciókra tettek szert. Az osztrák politika és a katonai vezetőség rendkívül kényelmessé tette a maffia munkáját. Egyszerűen a maffia tagjaira bízta az ellenséges államokkal való levelezés irányítását és ellenőrzését! Ez a cenzúrahivatal Bécsben 1, Tuchlauben 8. alatt működött a monarchia eszes vezetőinek örök dicsőségére.

³ „Slovensky Tyzdennik.“ — Megjelent Budapesten.

zés d nem maradhatott. Addig, míg Srobár, mint szerény vidéki orvos, Hodzsának, a már jelentős politikusnak útját nem tudta keresztezni és mint számbavehető konkurens fel nem léphetett, torzsalkodás nélkül megfértek a csehofil táborban.

Az akkori tót politikai élet apró frakciókra bomlott, melyek között felekezeti viszályok, világnézeti differenciák, anyagi kérdésekből keletkezett szemrehányások akadályozták meg az egységes pártműködést. Az 1912-ben alapított tót „nemzetiségi klub“, azaz az általa reprezentált Tót Nemzeti Fáiit egységét megbontotta elsősorban Hlinka, Juriga és Tomának fellépése, akik lapjukban, a „Slovenské Ludové Noviny“-ban állandóan kíméletlen támadásokat intéztek a budapesti tót lapok ellen, melyek a prokrokár (haladó) irányt képviselték és csehofilek voltak, de támadták a túrócszentmártoniakat is, mert a Masaryk-féle irányzat magyarországi csekélyszámú hívei ellen nem tudtak eléggé erélyesen védekezni és mert a párt katolikus szárnyának egyházpolitikai törekvéseit nem tették magukévá. E támadások következménye lett, hogy Jurigát és Tománékat ki is rekesztették a pártból, mire ezek 1912 decemberében megalapították Hlinkával együtt a tót néppártot, mely tehát kétféle hadakozott. Az új párt mindenekelőtt a csehofilek ellen harcolt és kibékült Párvy Sándor székesi püspökkel, aki ellen éveken keresztül agitáltak. A párt tagjai Sztócsák Ferenc, Juriga Nándor, Tomának Flórián a magyar kormány részéről jelentős szubvencióban részesültek, mikor lapjukba „Slovenské Ludové Noviny“ kiadása anyagi zavarok miatt kétségessé vált. A lap szubvencionálási kérdésével kapcsolatban a tótságnak adandó nemzeti engedmények tekintetében is folytak tárgyalások, melyeken különösen Juriga vett részt, aki Tisza Istvánnak ezirányú programja felett örömeinek és meglepődésének adott kifejezést.

A tót nemzeti pártban dülő viszályok következtében úgy a városi képviselőtestületi, mint a megyei törvényhatósági választásokon a tót nemzeti pártot 1913-ban súlyos vereségek érték.¹ Táborában kapkodás, zűrzavaros láрма és elkedvetlenedés uralkodott. A talaj szétmállott a lába alatt és az egyes frakciók siettek saját maguk számára egy-egy darabkát megmenteni, honnan azután egymásra lődözték mérges nyilaikat.² Hozzájárult ehhez az amerikai tót Rovnianek-bankház bukása, mely nemcsak a tót nép ezreit károsította meg, hanem a legnagyobb tót bankot, a túrócszentmártoni „Tátrabankot“ is válságba sodorta. Rovnianek Péter a tót nemzetiségi törekvéseknek amerikai vezéralakja volt, akinek bankháza és két nagy tót lapja volt („Amerikanské Slovenské Noviny“ és „Slovensky Dennik“), azonkívül elnöke volt az amerikai „Tót Nemzeti Egyesületnek („Slovenské Národná Jednota“), mely a magyarországi tótságot politikai és kulturális téren anyagilag támogatta, de amíg Rovnianek ezen az úton ezeket juttatott pályadíjak címén a tót kultúrának, addig bankházában százezrektől

¹ Pozsony megyében 22 tót törvényhatósági bizottsági tagból csak 9 választott újra, Zólyomban 15 jelöltjük közül csak egy, Túróban 17 közül alig néhány. Veszítettek Txencsénben és Nyitrában is. Ezek a bukások a párt szétzüllésének természetes következményei voltak. Még Rózsahegyen is, ahol a kormánypárt, Hlinka és Srobár egymással szemben álltak a városi választásoknál, veszített a tót párt, mert Srobár a kormánypárttal szavazott Hlinkák ellen.

² A „Slovensky Tyzdennik“, Hodzsa lapja adatokkal igyekezett bizonyítani, hogy Hlinka egoizmusát a nép kárára gazdasági téren is a legnagyobb kíméletlenséggel akarja mindig kielégíteni. (Bencso-örökség, a csemovai templomgyűjtések.) A „Slovenské Ludové Noviny“ (Juriga) a csemovai áldozatok támogatására rendezett gyűjtési akció elszámolását tette szóvá, Srobár Lőrinc pedig a plagizálás vádját sütötte rá. A „Slovensky Hlásnik“ (Pietor) Jurigáról azt állította, hogy a tót földművesek középponti eladási szövetkezeténél sokat keresett. Tománékról pedig azt írták, hogy a szeredi bankot megkárosította.

fosztotta meg honfitársait. Rovnianek bankházának részvényei legnagyobb-részt a Tátrabank tulajdonában voltak,¹ melynek vesztesége olyan nagy volt, hogy jövője akkor teljesen bizonytalanná vált és esetleges bukása magával rántotta volna a tót gazdasági élet nagy részét. A könnyelműen gazdálkodott Tátrabankon a magyar kormány segített, mely gazdasági kérdésekben nem nézte a nemzetiségi szempontokat, nem nézte azt, hogy a túróc-szentmártoni tót nemzeti klub magyarelles és kormányellenes politikát követ-e, hanem csupán azt, vajjon a tót nemzet e bank esetleges bukása által érzékenyen károsodik-e, vagy nem? Minden politikai ellenszolgáltatás nélkül, a politikai kérdések teljes kikapcsolása mellett sietett a magyar kormány a tót nemzetiségi törekvések legnagyobb pénzügyi támogatására és csakis e közbenjárásnak volt köszönhető, hogy az a bukást elkerülte.

Ez az esemény, minden részletével együtt, szintén hozzájárult ahhoz, hogy a tótságban az akkori tót pártok iránti bizalmat megrendítse. Igen heves agitációt folytattak, mint említettem, a Hlinka, Juriga, Tomának köré csoportosuló katolikus tótok az evangélikus tót vezetők ellen, akiknek nemcsak ezt a támadást kellett kivédeniök, hanem a csehofilek aknamunkáját is megghusítaniok. A Hurban-Vajansky, Skultéty pártja lapjaiban („Národny Noviny“, „Slovenské Pohľady“) a cseh gazdasági és politikai befolyás gyengítésére törekedett. Reámutattak, hogy a cseheket nem mozgatók ideális szempontok cseh-tót egységesítési politikájukban. Az 1912—13-i válságos gazdasági esztendőben Túróc-szentmártonban belátták azt, hogy a cseh gazdasági erő, a cseh politika tiszta gazdasági önzésből szítja a cseh-tót egységesítési mozgalmat és hogy az árral küzdő tót vállalatokkal nem törődik és a Tátrabankon sem akart segíteni. A túróc-szentmártoniak 1913—14-ben még igen szenvedélyes hangon írtak a csehek és a csehesítés, különösen pedig tót gyermekeknek cseh iskolákban való neveltetése ellen. A Hurban-Vajansky Szvetozár² által szerkesztett legtekintélyesebb tót lap, a „Národny Noviny“ 1913 december n-én azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a tótok milyen iskolákba küldjék gyermekeiket. A lap hangsúlyozta, hogy a cseh iskoláknak propagandát nem csinálhat, mert meggyőződött arról, hogy a cseh iskola a tót gyermekekből nem tótot, hanem csehet nevel, aki sohasem válhatik jó tóttá és mert tót eredeténél fogva igazi cseh sem lehet belőle, csak a meghasonlott renegátok számát szaporítja. A tót faji érzést csak a tótok közötti élet fejlesztheti és erősítheti. Ez az érzés nem veszett ki még akkor sem, ha az illető tót ember magyar iskolát végzett. Sok kiváló tót (Holly, Kollár, Moyses, Hodzsa, Húrban, Stúr, Mudrony, Kmet, Safarik stb.) magyar iskolákat végzett és mégis hű maradt tót nemzetiségéhez. Ugyanebben az esztendőben, mikor Stefanek Antal, mostani cseh-tót közoktatásügyi miniszter a cseh-tót kölcsönösségről előadást tartott és cseh-tót nemzetegységről beszélt, Skultéty József erélyesen kijelentette: „a történelem e kérdésben semilyen egységről nem tud!“³

A cseh-tót egységesítési mozgalom szolgálatában álló tótok, Hodzsa, Stefanek, Blaho, Srobár három kérdésben fejtettek ki élénk tevékenységet és pedig a szövetségi életben, az iskolai kérdésben és a Ferenc Fer-

¹ Rovnianekről a Stefanek által szerkesztett „Slovensky Denik“ ekkor a következő jellemzést írta: „Rovnianek Péter tót király volt, teljhatalmú, dicső és általános szeretett egyeduralkodó. Alikor magasan állt, mikor nem ment gyalog, sem kocsin, hanem automobilon repült és nagy urakkal kereskedett, megfedkezett származásáról, egykori szegénységéről, elárulta a tót munkásokat és bankjának bevéteit, szertelenségre vetemedett és végül csúfosan megbukott, ezer és ezer tót existenciát tönkre téve és az egész tót nemzetnek nagyobb kárt okozva, mint együttvéve számos magyar miniszter.“

² A tótság legnagyobb publicistája és regényírója.

³ „Slovenské Pohľady“ 1913. 2. sz.

dinánd körüli propagandában. Hodzsa, minthogy lapját a tót földműves lakosság részére szerkesztette, a szövetkezeti kérdéssel foglalkozott, Srobár az iskolai problémát tartotta napirenden és valamennyien Ferenc Ferdinánd nevével igyekeztek magyarelles hangulatot csinálni Felső-Magyarországon. A helyzet részükre nem volt kedvező, mert a tótság a cseh-tót egységesítést visszautasította. Lapjaik csakis intenzív cseh anyagi támogatás mellett tudtak fennállani és a „Ceskoslovenská Jednota“ nevű cseh-tót nemzetegységesítési egyesületnek iskolaakciója, mely tót tanulóknak Csehországban való iskoláztatását célozta, kisméretű volt, mert a nép idegenkedett tőlük.¹ A politikai viszonyok ilyen alakulásában Srobár Lőrinc nem játszott elsőrendű politikai szerepet. Tevékenysége egy Ids vidéki város kicsiny méretű és kicsinyes problémáira szorítkozott és csupán tollával igyekezett szélesebb körben a cseh-tót egységesítési eszmének híveket szerezni. Hodzsa már összekötteseméi és képviselői múltjánál fogva is jelentősebb politikai tekintélynek örvendett elvbarátai körében.

A trónörökös meggyilkolása után bekövetkezett világháború változatos eseményei az első két esztendőben mindkét politikust óvatossá várató álláspontra készítették. Mikor a kilátások a monarchiára nézve rosszabbodni kezdtek és a külföldi cseh aknamunka hatása a monarchián belül is jelentkezett, mindketten belekapcsolódtak a cseh maffiába. Az összeomlás előkészítésében tevékenyen résztvettek és Felső-Magyarország elszakításának bűne leginkább ezt a két férfit terheli. Magatartásuk jutalmul a csehek részéről miniszteri tárcákat, jól jövedelmező pozíciókat kaptak és mindketten engedelmes szolgálói lettek a tótság elnemzetlenítésére törekvő csehesítésnek. Ebbe a tevékenységbe azonban Hodzsa nem hozta a szívét, csak a józan számítását és néhányszor, mikor elveszté józan politikai contenance-át, elszólta magát tót nacionalizmusa, lelkiismerete és ekkor látták Prágában, hogy ez a cseh-tót nemzetegységesítési mozgalomban évtizedek óta tevékenykedő férfiú tulajdonképp reájuk nézve veszedelmesen számító politikus. A cseh felszabadítói klikk e megismerés után Hodzsa útjába mindinkább nagyobbodó akadályokat kezdett gördíteni, mire Hodzsa természetesen a Hradszinellenes táborban keresett szövetségeseket. Hodzsa ezen útjában magasröptű terveket szőtt és nem vette észre a kelepcét, melyet Benes párhívei állítottak részére és amelybe bele is zuhant.

E komplikált politikai kelepcének egyes fogai, melyek Hodzsa politikai testébe mélyedtek, Felső-Magyarország elszakításának eddig ismeretlen részletei, melyeket Benes Srobár útján szellőztetett és melyek Hodzsának kétszínűséget, sőt árulási szándékot vetettek szemére. A könyv, valamint a belőle keletkezett polémia bennünket abból a szempontból érdekelhet leginkább, hogy a közölt naplószerű feljegyzésekből, okmányokból és jelentésekből kétséget kizáróan megállapíthatjuk, hogy Felső-Magyarországot 1918-ban és 1919 elején a csehek sem elfoglalni, sem megszállani nem tudták volna, ha ott megfelelő ellenakcióra találnak, melyre számítottak is; hogy nekik a megszállás által teremtett fait accompli nagy érdekük volt, mely nélkül Felső-Magyarországot a mai elszakított terjedelemben nem is tudták volna megkapni; hogy végül magyar részről rettenetes hibák történtek és

¹ Az akkori tót túlzó lapoknak együttvéve alig volt 30.000 előfizetőjük és csak minden 17. tót család fizetett elő tót lapra. E 30.000 előfizető között javarészt a túrócszentmártoni lapok előfizetői voltak, míg a budapesti csehofil lapok minimális előfizetővel rendelkeztek, így például a Stefanek által szerkesztett „Slovensky Deník“ napilap, előfizetői számát tekintve, valósággal luxuskiadás volt. Megjegyzendő, hogy a tót lapok helyzete a cseh-tót köztársaságban sem javult. A kormánylapoknak alig van néhány előfizetőjük. — 1913-ban a Ceskoslovenská Jednota 122 tót diákokat iskoláztatott Cseh- és Morvaországban.

Felső-Magyarországot nem kellett volna olyan rohamos sietséggel a cseheknek kiszolgáltatni minden liquidálás, átmenet nélkül. Ismertetésemet két részre bontottam, mert szükségesnek tartottam a háborúelőtti tót politikai életet néhány adattal jellemezni és ebben az első részben a tót politikának Ferenc Ferdinánd trónörököséhez és a monarchiához való viszonyát megrajzolni és csak a második részben foglalkozom az összeomlás utáni eseményekkel.

STEIER LAJOS

—Folytatjuk—

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLEMÉNYEI

A Szemle zárta: minden hó 15-én délben. — Írógépen irt cikkeket kérünk. — Előre meg nem beszélt kéziratokat csak akkor küldönnk vissza, ha bélyeggel ellátott megcímzett borítékot mellékel a szerző. — A cikkeket házilag korrigáljuk; korrektúralevonatot csak kivételes esetekben adunk. — A gépirattól eltérő korrektúrák és utólagos rövidítések költségeivel a szerző számláját vagyunk kénytelenek megterhelni. — A cikkek közlésével azok szerzői jogát a Magyar Szemle megszerezte.

HIBA IGAZÍTÁS. Legutóbbi, 1929 júliusi számunkban, Hardy Kálmán „A légvédelemről” című cikkében a 231. lapon, a felülről számított 6. sorban az »egy szigetlakó“ után beiktatandó az „és egy tengerentúli“ kifejezés.